

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2022 30 stp
Handelshøyskolen

Er mangel på rentefrie lån en hindring for norsk-somaliere å bli boligeiere?

Roble Wais

Masterprogrammet i Samfunnsøkonomi

Sammendrag

Bolig har en spesiell verdi i Norge. De fleste nordmenn eier sin egen bolig. Det er en bred politisk oppslutning om eierlinjen i den norske boligmodellen. Målet er at alle, hvis forutsetningene ligger til grunn, skal få mulighet til å bli boligeiere. Likevel er det det noen befolkningsgrupper som ikke likefult innordner seg denne eierlinjen. Innvandrere fra Somalia er en av de innvandrergroppene i Norge som har lavest eierandel. Flere har påpekt at forbudet mot rentebærende lån i Islam er en årsak for den lave eierandelen i den somaliske innvandrerbefolkningen. Formålet med denne masteroppgaven er å belyse om mangel på rentefrie lån er et hinder for norsk-somaliere å bli boligeiere. Det er blitt benyttet kvalitativ metode med semistrukturerte intervjuer, hvor hensikten har vært å få innblikk i intervjudeltakernes egne tanker, holdninger og innsikt i deres perspektiver på temaer rundt skjæringspunktet bolig og islamsk finans. Resultatene i denne masteroppgaven viste at flere norsk-somaliere har valgt avstå fra renteforbudet, og har følgelig adaptert den norske eierlinjen. Tilpasning skyldes at de har ønsket en bedre bosituasjon. Til sammenligning har ikke leiemarkedet de nødvendige attributtene for at det kan karakteriseres som et godt alternativ. Resultatene indikerer at renteforbudet ikke ses på som absolutt. Det kommer tydelig frem at renteforbudet må ses fra enkeltindividets situasjon.

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært interessant, lærerikt og krevende. Det har gitt meg mye faglige og personlige perspektiver omkring tema jeg har skrevet om. Jeg ønsker å takke hovedveileder, Dag Einar Sommervoll for god veiledning og støtte. En stor takk til alle intervjudeltakerne som har vært viktige bidragsyttere til min masteroppgave. Takk til NMBU for å styrke mitt kunnskapsnivå. Jeg er ennå ikke utlært. Til slutt vil jeg takke min kjære familie, som har støttet meg hele veien.

Innhold

1. Introduksjon.....	5
1.1 Bakgrunn	5
1.2 Oppgavens relevans og formål:	6
1.3 Oppgavens struktur.....	6
2. Bakgrunn om somaliere i Norge	7
Somalisk historie	8
Sysselsetting og sosiale forhold	9
Somalieres boligrepresentasjon	12
3. Islamsk finans.....	14
3.1 Forbud mot renter (riba).....	16
3.2 Risikofordeling	17
3.3 Ulike kontraktstyper i Islamsk finans	17
3.3.1 Musharakah	17
3.3.2 Murabaha.....	19
3.3.3 Ijarah	21
3.4 Europeisk Fatwa – unntak fra renteforbudet?	22
3.5 Litteratur om Islamsk finans i Norden	23
4. Metode.....	26
4.1 Forskningsdesign.....	26
4.2 Intervju.....	27
4.3 Intervjuguiden.....	29
4.4 Utvalg	29
4.5 Vurdering av reliabilitet og validitet	31
5. Resultater.....	33
5.1 Boforhold	33
5.1.1 Innbyggeres eller offentliges ansvar å skaffe bolig?	33
5.1.2 Deltakernes vurdering av egen bosituasjon og deres bosituasjon for fem år siden	34
5.1.3 Deltakernes tanker om framtidig bosituasjon	37
5.1.4 Kriterier for valg av bosted	39
5.2 Religiøs identitet	40
5.2.1 Religionens plass i livet	40
5.2.2 Islamsk kunnskapssøking blant deltakerne.....	41

5.3 Islamsk finans og syn på boligrenter.....	42
5.3.1 Kjennskap til Islamsk finans	42
5.3.2 Valget om å ta opp boliglån med renter	43
6. Analyse	48
6.1 Boforhold	48
6.2 Religiøs identitet	51
6.3 Islamsk finans og syn på boligrenter.....	52
7. Konklusjon.....	54
8. Litteratur	56
9. Vedlegg.....	59
Intervjuguide.....	59

1. Introduksjon

1.1 Bakgrunn

Norge er et pluralistisk og flerkulturelt samfunn. Frihet og sosial mobilitet er verdier som nordmenn verdsetter høyt. Disse verdiene er synlig i den helhetlige samfunnsplanleggingen, og den norske boligpolitikken er et gjenkjennelig eksempel på dette. Målet er at alle skal lykkes på boligmarkedet, som innebærer at alle skal i den grad forutsetningene ligger til rette, få mulighet til å eie sin egen bolig. Bolig- og skattepolitikken er tilpasset slik at flest mulig skal få eie sin egen bolig. Denne eierlinja har sikret at Norge er et av de landene i verden med høyest eierandel. Likevel er det noen befolkningsgrupper som ikke helt klarer å innordne seg den norske eierlinja, dette gjelder særlig innbyggere med somalisk bakgrunn. Eierstrukturen ligner ikke på den øvrige befolkningen, og hva er årsakene til det? Er det kort botid, lav tilknytting til arbeidsmarkedet og/eller ingen tilbøyelighet til å vike på religiøse forbud, slik som renteforbud. Islam forfekter et slikt forbud, og norske muslimer utgjør en stor gruppe blant den norske innvandrerbefolkningen.

Per i dag eksisterer det ikke noe islamske lån/rentefrie lån. I den sammenheng kan det være interessant å undersøke hvordan norsk-somalier med henblikk på renteforbudet i Islam vurderer boligeierskap, og om de ser unntak fra dette forbudet. Dette fører til følgende forskningsspørsmål:

Er mangel på rentefrie lån et hinder for norsk-somalier å bli boligeiere?

1.2 Oppgavens relevans og formål:

Det er et utstrakt mål blant politikere, byråkrater, akademikere og ulike organisasjoner om å bekjempe ulikhet. Det enten må være økonomisk eller sosial ulikhet. Mantraet er at man ønsker i størst mulig grad sikre muligheter for alle befolkningsgrupper. Det er kjent at mennesker med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i ulikhetsstatistikker. I formuesstatistikken er dette innlysende. Det er nemlig slik at bolig er spareobjektet nordmenn flest avsetter mest av sine penger til. Imidlertid har vi et leiemarked som er dyrt og dårlig tilpasset behovene til leietakere. Med stadig høyere boligpriser kan det være utfordrende for barnefamilier å spare penger samtidig som de betaler på leie. I den sammenheng tar oppgaven opp aktuelle, relevante problemstillinger som berører integrering, ulikhet og boforhold. Formålet og motivasjonen med oppgaven er å få bedre innsikt og forståelse av norsk-somaliernes boforhold, hvordan de forholder seg til den norske boligpolitikken og hva deres forståelse av Islamsk finans er. Det er lite forskning på dette området i Norge. Av den grunn har jeg valgt å bruke kvalitativ metode med fenomenologisk tilnærming og semistrukturert-intervju i min masteroppgave.

1.3 Oppgavens struktur

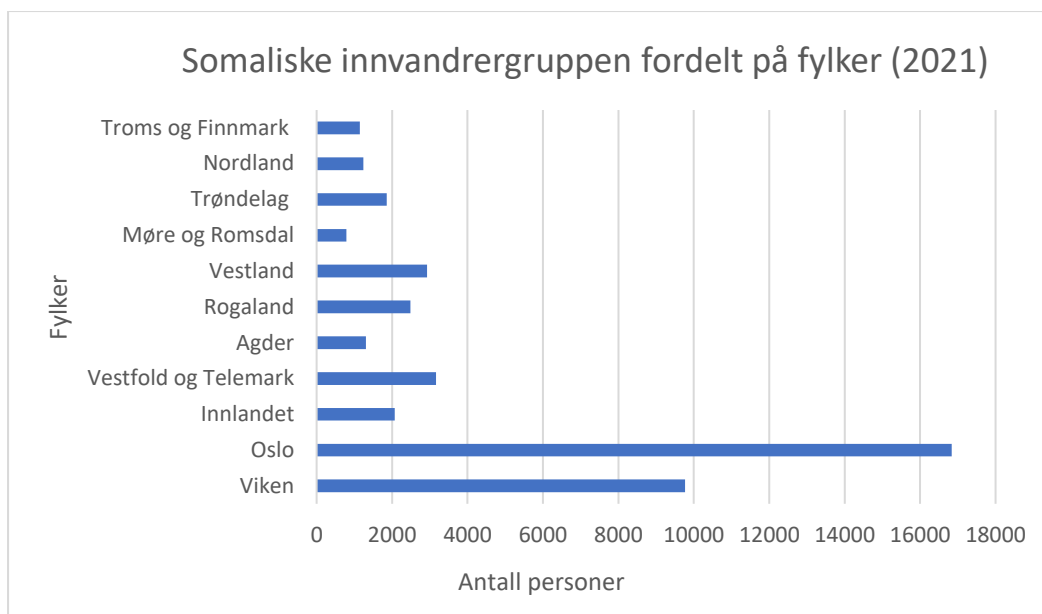
Masteroppgaven består av 9 kapitler. Kapittel 1 er et introduksjonskapittel. Dette kapitlet redegjør bakgrunnen for masteroppgaven, beskriver motivasjon og formål for oppgaven, og definerer forskningsspørsmålet. I kapittel 2 blir informasjon om somaliere i Norge lagt frem, og gir leseren et overordnet blick over den somaliske innvandrergruppen. I kapittel 3 gjøres det rede for hva Islamsk finans er, ulike kontraktstyper og de overordnede prinsippene for Islamsk finans. Kapittel 4 beskriver metodikken for forskningen. Her går det inn på hvilke metodiske tilnærminger som er blitt valgt for oppgaven, utvalg, forskningsstrategi, forskningsdesign og datakvalitet. Kapittel 5 presenteres det empiriske materialet. I kapittel 6 blir resultatene analysert og diskutert. Kapittel 7 presenterer konklusjon. Avslutningsvis presenterer kapittel 8 og 9 henholdsvis litteratur og vedlegg.

2. Bakgrunn om somaliere i Norge

Flesteparten av somaliere som er bosatt i Norge har kommet til landet som flyktninger på grunn av borgerkrig i eget land, eller på familiegjenforening. Pr. 01.01.22, er det bosatt 43616 somaliere i Norge, hvorav 28088 personer har somalisk bakgrunn og resterende antall er norskfødte (Statistisk sentralbyrå, 2022). Somaliere utgjør den tredje største innvandrerguppen i Norge. Fruktbarhetstallene for somaliske kvinner har tradisjonelt ligget over den øvrige befolkningen i Norge. I 2018 var SFT (samlet fruktbarhetstall) for somaliske kvinner på 2,42, imidlertid var SFT for alle kvinner i Norge det året 1,56 (Andersen, 2019).

Som gruppe har somaliere i Norge inntil 34 års botid. Det var allerede bosatt noen somaliere før den tid, men det var først i 1988 som stor gruppe, somaliere kom til Norge. Tar man et nærmere dypdykk på innvandringstallene, vil man observere at ca. 60 prosent av somaliske innvandrere har inntil 15 års botid, og ca. 80 prosent har inntil 20 års botid (Statistisk sentralbyrå, 2022b).

Studerer man bosettingsmønstrene til somaliere i Norge, vil man bemerke at de fleste somaliere er bosatt på det sentrale Østlandet, særlig Oslo-området. Når flyktninger får innvilget oppholdstillatelse, kan man bli bosatt over hele landet. Etter noen års botid i sin første bostedskommune, har mange somaliere valgt å bosette seg i Oslo- og omegn (Høydahl, 2012). Omtrent seks av ti somaliere bor enten i Oslo eller Viken fylkeskommune. Etterfulgt av de nevnte fylkeskommunene, er Vestfold og Telemark fylkeskommune den tredje flest fylkeskommunen der somaliere i Norge er bosatt (Statistisk sentralbyrå, 2022).

Figur 1: Illustrasjon som viser hvor innvandrere med somalisk bakgrunn bor, etter fylke (2021). (Statistisk sentralbyrå, 2022)

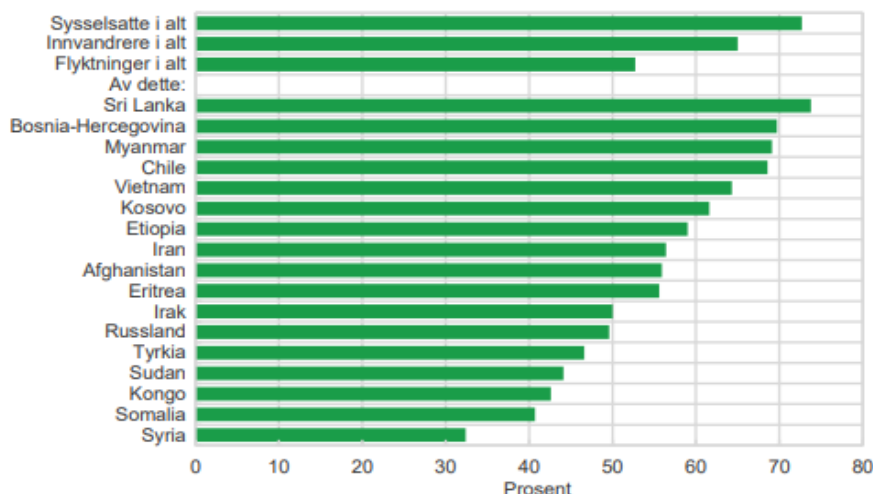
2.1 Somalisk historie

Somalia ble en selvstendig stat i 1960 etter at to tidligere protektoratene Britisk Somaliland (i nord) og Italiensk Somaliland (i sør) slo seg sammen (Hansen & Leraand, 2022). Det ble etablert et parlamentarisk styresett, bygget på demokratiske verdier. Til tross for denne endringen, klarte dem ikke å adaptere denne strukturen etter dens tilhørende formål. Imidlertid ble det internalisert en klanbasert praksis i den politiske maktutøvelsen. Dette førte med seg korrupsjon og nepotisme. Over tid ble dette mer merkbart for innbyggerne, og i kombinert med de økonomiske ettervirkningene av Suez-krisen, førte dette med seg at landet havnet i en økonomisk og politisk krise. Politisk uro bredte seg, og militæret, anført av General Mohamed Siyad Barre utnyttet dette til sin fordel og utførte således et politisk kupp i 1969 (Hansen & Leraand, 2022). Barre lovet å bekjempe korrupsjon og klanisme, men det viste seg senere at hans regime utførte subtile former for korrupsjon basert på klanpolitikk (Gundel, 2002). Videre hadde Barre ønsket å samle alle somalierne i regionen i Øst-Afrika (Pan-somali), og gikk deretter i 1978 i krig mot Etiopia for å innlemme Ogaden-regionen inn i Somalia. Til slutt gikk Somalia på et lidende nederlag, og somaliere i regionen måtte flykte til Somalia (Gundel, 2002). Det militæret nederlaget og dets konsekvenser ble bare begynnelsen på krisene som Barre etter hvert skulle erfare. Opp i all elendighetene,

som korrupsjon, fattigdom og politisk uro, ble statens sammenbrudd stadig nærmere. Siad-regime ble hardt presset. Først et mislykket militærkupp i 1978, og senere med nyopprettede militære gjenger. Siyad Barre sitt regime ble styrtet i 1991, og det etterlot seg et maktvakuum. Militær gjengene gikk i angrep på hverandre, som førte til store ødeleggelser på nødvendig infrastruktur og mange mennesker ble tvunget ut i sultkatastrofe.

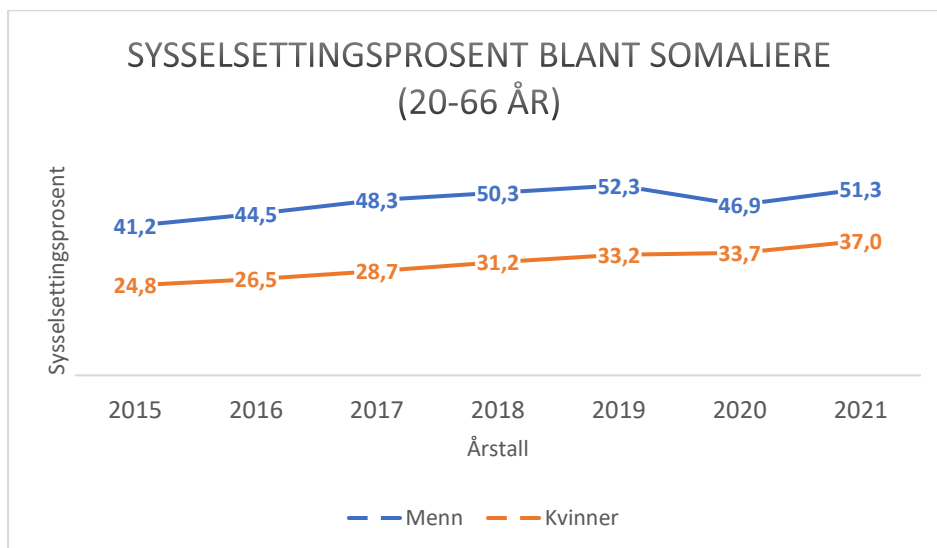
2.2 Sysselsetting og sosiale forhold

Å være en deltaker i det norske arbeidslivet karakteriseres som en av de viktigste nøkkelfaktorene for å kunne lykkes i samfunnslivet. Det er blant annet viktig for å sikre inkludering og integrering. Velferdsmodellen forutsetter en høy arbeidsdeltakelse. Arbeidslinjen er et fundament som omtrent alle partier på tvers av politiske akser støtter opp under, og er innarbeidet i det norske samfunnet. Å være yrkesaktiv gir den enkelte mulighet til å opparbeide seg inntekt og dermed bli selvforsørget. Studerer man somalieres tilknytting til arbeidsmarkedet, vil en observere at denne er svak.

Figur 2: Sysselsatte etter innvandrerkategori og landbakgrunn. I prosent av personer i alt 15-66 år i hver gruppe. 4. kvartal 2019.(Olsen & Askvik, 2021)

Somaliere er den ikke-vestlige innvandrerguppen som har nest lavest sysselsetting. Somalia er slått av Syria, men før syrere kom som en stor gruppe på grunn av borgerkrigen, var det innvandrere fra Somalia som hadde lavest sysselsetting. Det bør påpekes at det er relativt store kjønnsforskjeller i disse tallene for den somaliske innvandrerguppen. Menn har større tilknytning til arbeidslivet enn det kvinner har. Figuren nedenfor viser at norsk-somaliske menn har høyere sysselsettingsprosent enn norsk-somaliske kvinner. Den store differansen kan ha sammenheng med at omsorg for små barn kan gjøre det vanskeligere for kvinner å komme i arbeid (Brekke & Rogstad, 2011).

Figur 3: Sysselsatte norsk-somaliere i prosent av bosatte norsk-somaliere (20- 66 år).

For øvrig var det innvandrere fra Somalia som var den ikke vestlige-innvandrerguppen som hadde høyest arbeidsledighet for 2021 (Eugenia Vidal-Gil, 2021). Arbeidsledige og deltakere på arbeidsmarkedstiltak i prosent av arbeidsstyrken, var fra 2015 Q4 til 2020 Q4 i snitt ca. 22 prosent for norsk-somaliere.

Norsk arbeidsliv kjennetegnes av høy kompetanse og produktivitet. Utdanning er i den sammenheng en viktig nøkkelfaktor for sysselsetting. Høy kompetanse øker sannsynligheten for å komme inn i arbeidsmarkedet. Studerer man somaliske innvandreres utdanningsnivå, vil en observere at nivået er lavt. Omtrent 70 prosent somaliske

innvandrere hadde «ingen/ kun grunnskole» som høyeste fullførte utdanning i 2019 (Olsen & Askvik, 2021). Tallet gjelder for somaliske førstegangsinnvandrere.

En stor andel somaliere mottar økonomisk sosialhjelp. Dette har nært sammenheng med den lave arbeidsdeltakelsen denne innvandrergruppen har. (Dahl & Lima, 2021) har sett på utviklingen i sosialhjelpen fra 2010 til 2020, og kom fram til at innvandrere fra landgruppen (Asia, Afrika, etc) har en høyere sysselsettingsprosent enn norskfødte og andre landgrupper. Innvandrere fra Somalia hadde i denne perioden den største sosialhjelpsprosenten, etterfulgt av Syria og Eritrea (Torrelsruud, 2021).

Levekår og sosiale forhold for somaliere skiller seg fra andre innvandrere og majoritetsbefolkningen. Barn av innvandrerforeldre fra Somalia har en overrepresentasjon på tall for vedvarende lavinntektsgruppe. Nesten 80 prosent av barn med somaliske innvandrerforeldre vokste opp i en lavinntektsfamilie i 2019. Innvandrergruppen skårer neststørst i prosent og størst i antall barn, med nesten 11 000 barn (Epland & Normann 2021). De samme forfatterne finner at yrkestilknyttingen i husholdningene med barn fra Somalia til å være utpreget lav. Hvor lenge barn forblir i en lavinntektsfamilie avhenger av foreldrenes arbeidsmarkedsstatus. Det er i alle fall plausibelt å hevde at yrkestilknytting og husholdningsstørrelse har påvirkning på lavinntektstallene. I 2015 var gjennomsnittlig husholdningsstørrelse 5,7 personer og disse barnefamiliene hadde i gjennomsnitt 1 yrkestilknyttet person (Epland og Kirkeberg, 2015).

Barn med innvandrerforeldre fra Somalia som vokser opp i en lavinntektsfamilie, forblir ofte i denne posisjonen over tid. Mobiliteten ut av lavinntektsgruppen fremstår lav (Normann, 2021). Lavinntektssandelen blant barnefamilier med bakgrunn fra Somalia er blitt høy over tid, for eksempel i 2011 bodde 67 prosent av barn med somalisk bakgrunn i en husholdning med vedvarende lavinntektsfamilie (Epland et al., 2019).

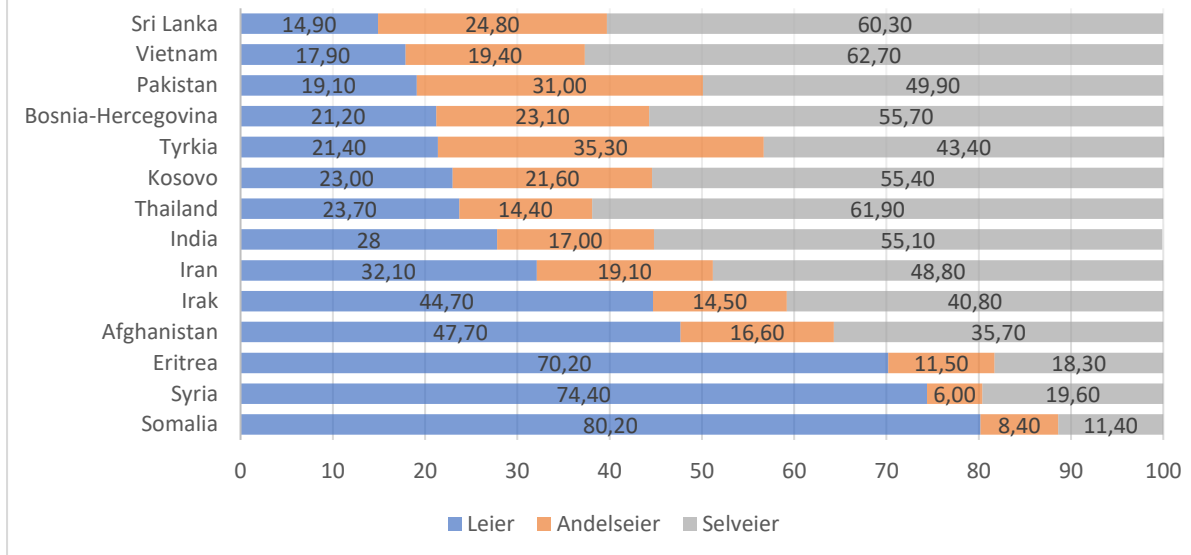
Trangboddhet har en betydning på husholdningers boforhold og boligtilfredshet. Somaliske husholdninger er store, og det kommer følgelig til uttrykk i trangboddhetsstatistikken. Omtrent 50 prosent av somaliske innvandrere bor trangt (Arnesen, 2020). Somaliske husholdninger er mer trangbodde enn andre innvandrerhusholdninger.

2.3 Somalieres boligrepresentasjon

Et trygt sted å bo er grunnleggende for hvert menneske. Det er en viktig forutsetning for tilhørighet og deltakelse i det norske samfunnet. Norge karakteriseres som et eierland når det gjelder bolig. Andelen som eide en bolig i Norge i 2021 var 76,4 prosent (Statistisk sentralbyrå, 2022a). Denne andelen har stabilt ligget litt under 80 prosent siden 2015. Bolig er den mest foretrukne spareobjektet. Nordmenns boligformue utgjør omtrent 71 prosent av bruttoformuen. Til sammenligning var denne andelen 65 prosent i 1995 (Aaberge & Stubhaug E. , 2018). Denne sterke eierlinja bunner i at man i etterkrigstiden og ti år etter dette, har gjennom offentlig styring og markedsregulering innført virkemidler for å sikre fungerende boligmarkeder. Dette i form av boligutbygging, skattepolitiske insentiver og et offentlig hjelpeapparat, som skal sikre at svakstilte mennesker kan komme ut på boligmarkedet.

I et velferd- og integreringsperspektiv ses det å kjøpe bolig som et viktig tiltak for å forebygge boligsosiale problemer, samt styrke integreringen av norske innvandrere (Departementene, 2014; NOU 2011: 15, 2011). Å eie en bolig antyder at vedkommende er i stand til å forsørge seg selv og sine, derav føle en sterkere tilknytting til felleskapet.

EIERFORM FOR PERSONER MED INNADRERBAKGRUNN, ETTER OPPRINNELSES LAND. 2016

Figur 4: Illustrasjon som viser eierform (i prosent) for personer med innvandrerbakgrunn, etter opprinnelsesland. 2016. (Nordmann, 2017)

For å se i hvilken grad somaliere som innvandrergroupe har klart å innordne seg den norske eierlinja, er det vesentlig å se på eierandelen. Figur 1 viser eierstatus blant innvandrergroupe i 2016. I sammenligning med den øvrige befolkningen, framgår det fra figuren at det få innvandrere som er boligeiere. Dette gjelder i særlig grad somaliere, hvor 8 av 10 somaliere bor i en bolig som husholdningen leier. Somaliere har lenger botid enn syrere og eritreere, og når man tar hensyn til dette tilfelle, kommer somaliere som innvandrergroupe svakt ut. På den andre siden av skalaen finner vi Pakistan, der åtte av ti pakistanere eier en bolig. Den sterke konsentrasjonen av somaliske husholdninger som leier, kan tyde på at innvandrergroupe har tatt bevisste valg med tanke på deres oppnådde boligsituasjon. Denne posisjonen somaliere har inntatt kan angivelig ha med deres religiøse tro. Å ta opp boliglån i Norge hos en konvensjonell bank innebærer betaling med renter. Islam forfekter et renteforbud, og av den grunn kan det anses som uaktuelt for noen somaliere å ta opp boliglån (Søholt, 2007). Det bør imidlertid påpekes at det er mange muslimske land som har mye større eierrate enn det innvandrere fra Somalia har. For øvrig har norsk pakistanere en sterk religiøs identitet. I levekårsundersøkelsen blant innvandrere

fra SSB, oppgir somaliere og pakistanere at religionen er svært viktig for dem. I tillegg har de en sterk tilstedeværelse i sitt trossamfunn (Vrålstad, 2017). Til tross for at begge innvandringsgruppene har Islam som en hovedreligion, kombinert med en sterk religiøs identitet, er forskjellen i eierratene mellom innvandringsgruppene store. En mulig forklaring kan være ulike tolkninger på koranens tekster. Blant annet hevdes det at dersom det ikke finnes noen alternative finansieringsløsninger, kan det gjøres unntak fra forbudet mot renter (Ghozlan, 2003). Det kan virke som at muslimske innvandringsgrupper har ulike syn på dette punktet. Mer om det i neste kapittel.

3. Islamsk finans

Islamsk finans kan beskrives som bestemte type finansielle institusjoner, produkter og tjenester, som er forenlig med Islamsk lov (Sharia). Sharia har sine primærkilder fra Koranen og Sunnah, hvor det sistnevnte er ord og handlinger av Profeten Muhammed som er blitt overført muntlig og nedskrevet i formen Hadith (fortellinger om Profeten). Det bør påpekes at det ikke er alt Koranen og Hadithene dekker av tidsaktuelle problemstillinger for muslimer, og det kan derfor være rom for tolkning. I slike tilfeller oppstår det et behov for å ta i bruk andre typer kilder. For å komme med en løsning på et rettsproblem, anvendes det Fiqh, (islam rettsvitenskap). Den tolkningen i skrift og tradisjon bygges på følgende tre hovedprinsipper: i) de troendes enighet, eller konsensusprinsipp (*idjama*), ii) analogprinsippet (*qiyas*) og iii) «den personlig forståelse» (*ijtihad*), som betyr eksperter eller lærde i bestemte rammer kan resonere og tolke seg frem til en løsning (Vogt, 2021). Det må belyses at det finnes ulike retninger i Islam, og at tolkninger kan variere som følge av dette.

Det islamske finansielle systemet har en etisk dimensjon. Følgelig har mange sammenlignet islamsk finans med etisk finans. De etiske verdiene som kommer til syne i styringen av islamske finansielle institusjoner, er *adl* og *qist* (rettferdighet), *amanah* (tillit) og *ihsan* (godvilje) (Hassan & Mollah, 2018). Fra et overordnet perspektiv, omfatter Islam alle livets aspekter for muslimer, og det skiller dermed ikke på religion og økonomi. Grunntanken

med det islamske økonomiske systemet er å sikre økonomisk trygghet, fattigdomsbekjempelse, rett til livsopphold, optimal utnyttelse av naturressurser, oppnå spirituelle behov, fremme brorskap og oppnå økonomisk og sosial rettferdighet (Hassan & Mollah, 2018). De overnevnte målsettingene harmoniserer derav med retningslinjene i Sharia. I den islamsk økonomiske litteraturen blir disse målsettingene ofte representert til å være *homo islamicus*, og står i kontrast med er *homo economicus*-prinsippet i den nyklassiske økonomiske litteraturen, hvor individer handler av egeninteresse er dominerende.

Islamske finansielle institusjoner kan ikke etter egen forståelse angi at de tilbyr finansielle produkter som er sharia-kompatible. I bransjen er det normalt å ha et rådgivende styre bestående av Islamske lærde, som er eksperter på spesielle fagområder innen økonomi, til å vurdere hvorvidt finansielle produkter er i tråd med sharia-prinsippene. I enkelte land er slike personer godkjent av en reguleringsmyndighet, mens i andre land, som f. eks Storbritannia er det ikke slik, der har ekspertene samme status som selskapers eksterne juridiske rådgivere (Rahman, 2017).

Islamsk finans hovedprinsipper baserer seg på følgende:

(El-Hawary et al., 2004)

- i) Forbud mot renter (*riba*).
- ii) Risikofordeling, unngå urimelig usikkerhet i kontrakter (*gharar*).
- iii) Motstå investeringer som anses religiøst forbudt (*haram*), eksempelvis alkohol, narkotika, tobakk og pornografi.
- iv) Unngå gambling og spekulasjon (*Maysir*)
- v) Unngå utnyttelse og tilkarring.

Med tanke på boligfinansiering vil jeg vil skrive ytterligere om i) og ii).

3.1 Forbud mot renter (riba)

I det islamske finansielle systemet er bruk av *riba* ansett som forbudt. Det er et av de klareste forbudene i Islam, og er nevnt i flere vers i koranen (Q 2:275, 3:130, 4:161, 30:39). Arabiske ordet *riba* blir ofte oversatt til å være (åger og renter), eller all form for vederlag på utlån eller innskudd (Bhala, 2013). En viktig distinksjon som må belyses, er at Islam ikke er imot profitt som sådan. Penger er de facto i det Islamske finansielle systemet ikke angitt til å ha en egenverdi og benyttes dermed som byttemiddel (Usmani, 2002). Ifølge islamske prinsipper er det en vesentlig forskjell mellom penger og varer. Begge anses for å ha ulike karakteristikk, og blir behandlet ulikt deretter. En vare derimot anses å ha egenverdi fordi denne kan oppfylle et menneskelig behov. Etter islamske prinsipper kan det genereres profitt når noe har en egenverdi og er solgt for penger, eller når ulike valutaer byttes mot hverandre, og i motsetning til konvensjonelle institusjoner, er finansiering i islam basert på illikvide eiendeler som skaper reelle eiendeler og varelager (Usmani, 2002).

For å hevde at en finansiell transaksjon inneholder *riba*, er der fire karakteristikk som må være plass: i) at renta er positiv og fast ex ante, ii) renta er koplet mot en tidsperiode og lånebeløp, iii) betaling er garantert uavhengig av utfallet av utlånet eller formålene som hovedstolen ble lånt til, og iv) staten kan fremme sanksjoner og gjennomføre gjeldsinnkreving (Iqbal & Mirakhor, 2011).

Ikke alle muslimer deler den samme oversettelsen av ordet *riba*. Enkelte muslimer hevder at *riba* ikke betyr renter, men ågerrenter – som betegner urettferdige, urimelige renter, og er følgelig en utnyttelse av en annen part (Brekke, 2016). Til tross for at enkelte muslimer hevder slik, er islamske lærde i de fire Sunni-skolene, inklusive subgrupper innen disse skolene, enig om forbudet av *riba*. De deler de samme oppfatningen om at *riba* har den litterære betydningen «å øke» (Bhala, 2013). Aversjonen og skepsisen til renter har ikke gjort seg bare gjeldende i Islam. I jødedommen og kristendommen er renter gjengitt i deres religiøse tekster (5 Mosebok 23-19; Salmene 15:15). I den gamle straffeloven i Norge var det forbudt med ågerrenter (Brekke, 2016).

3.2 Risikofordeling

Som redegjort ovenfor er renteforbudet en av de klareste kjennemerkene ved Islamsk finans. I Islamsk finans og Sharia har konseptet lån og lånetransaksjoner en annen betydning og denotasjon enn det som er å finne i ikke-muslimske finans- og bankvirksomheter. Ifølge Islamsk lov er et lån en veldedighetshandling (Bhala, 2013). Det er ment for å hjelpe trengende mennesker i en kredittsituasjon. Tilbakebetaling skal ikke være mer enn selve lånebeløpet. I motstykke til konvensjonelle, finansielle institusjoner, der rentefinansiering er utbredt, er det i Islamsk finans risikofordeling som er kjernen. Underliggende premisset er at all risiko forbundet med en investering ikke kan flyttes over på én part. Finansieringsgiver, for eksempel en bank, bærer også risiko. Alle slike transaksjoner betinger en gevinst- og tapsfordeling (Bhala, 2013). I finansierings øye med er den distinktive forskjellen mellom en konvensjonell bank og en islamsk bank, at en konvensjonell bank er gjeldsfinansiert, mens en islamsk bank er egenkapitalfinansiert. Slik modell gjør at islamske banker blir i større grad eiendelbaserte.

3.3 Ulike kontraktstyper i Islamsk finans

3.3.1 Musharakah

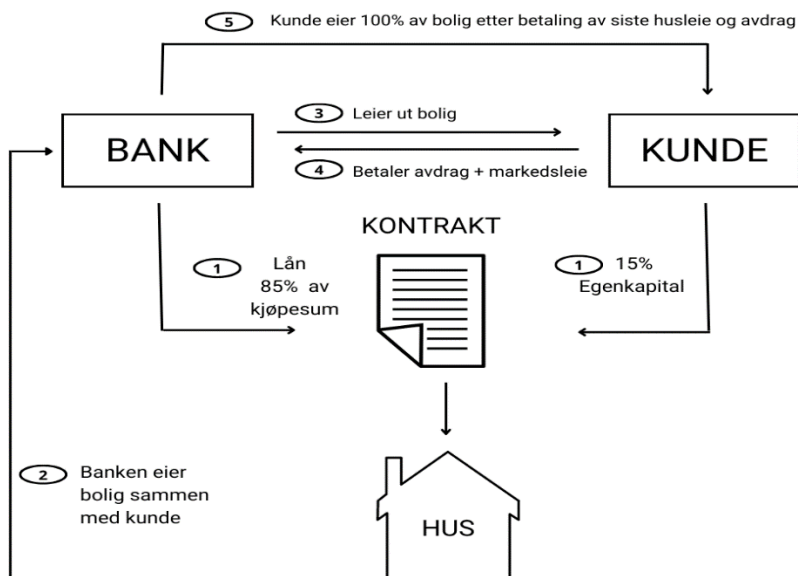
Musharakah betyr deling på arabisk. Denne kontraktstypen innebærer en form for (joint-venture), på norsk et fellesforetak. Det er et partnerskap, der to eller flere partnere går sammen om kapital og/ eller arbeid i et foretak, hvor alle partnere deler profitt eller underskudd i henhold til deres andeler. Fordelingen av profitt og underskudd står følgelig i kontrast med mange av de moderne finansieringsformene, nemlig at tilbakebetaling medfører renter. Prinsipielt anses det som urettferdig dersom eksempelvis en konvensjonell bank skulle tjene penger på en virksomhet som sliter med lønnsomheten. Om en bedrift hadde fått en stor avkastning, ville det likedan vært urettferdig overfor banken og ikke få en større avkastning, med tanke på hvor stor del de har tatt i finansieringen. Imidlertid er det ikke til å neglisjere at denne kontraktstype kan ha praktiske utfordringer i den moderne finansielle verden. (Usmani, 2002) hevder at denne kontraktstypen ikke er foreskrevet, og at denne kan romme mange former og prosedyrer, så lenge den følger prinsippene for

Musharakah. Likevel kommer man ikke unna av kredittrisikoen. Det påhviler derfor et stort ansvar på banken eller partner som stiller mest kapital til disposisjon, og gjennomgå investeringen møysommelig for å redusere risiko for seg selv.

Musharakah er i utgangspunktet fordelt i to typer: i) partnerskap i sameie (Shirrah al-Milk) ii) kontraktmessig partnerskap (Shirkah al-Aqd). Med formål i oppgaven, vil jeg ta utgangspunkt i i).

Musharakah er en kontraktstype som ofte benyttes i store, langsiktige prosjekter. Boligfinansiering er et godt eksempel på hvordan man kan anvende Musharakah. Det blir en form for deleie. Et eksempel for å beskrive dette, kan vi ta for oss en boligkjøper som ønsker å kjøpe en bolig for 3 millioner kroner. Boligkjøperen har 450 000 kr i egenkapital, som tilsvarer en egenkapital på 15 prosent. For å finansiere denne boligen vil boligkjøperen med denne kontraktstype gå i partnerskap med en bank, som derved vil sikre boligkjøperen en finansiering på 85 prosent. For den delen banken eier, vil måtte boligkjøperen betale et beløp tilsvarende markedsleie. Videre vil det i kontrakten framgå vilkår om hvordan tilbakebetaling skal forekomme. Over tid som et høyt antall avdrag er blitt betalt inn til banken, vil boligkjøperen få en større andel av boligen, derav få en lavere markedsleie inntil det tidspunktet, hvor boligkjøperen eier hele boligen.

Musharakah

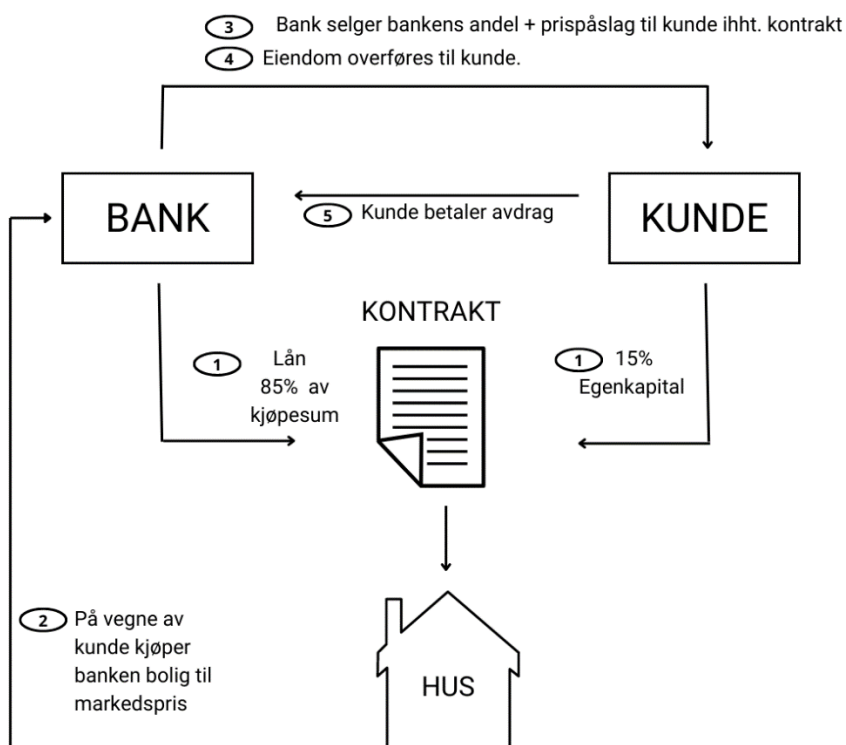
Figur 5: Illustrasjon som viser hvordan en Musharakah-kontrakt er i forbindelse med boligkjøp.

3.3.2 Murabaha

Murabaha er et begrep som kommer fra den Islamske rettsvitenskapen, og er refererer til en type salg. Denne kontraktstypen tar utgangspunkt i at selger oppgir anskaffelseskostnadene pluss et påslag eller en fortjeneste til kjøperen. Dette påslaget kan være en prosentsats eller et engangsbeløp (Usmani, 2002). Det er en form for kost-pluss salg. Betingelsen for at man skal kalle denne kontraktstype murabaha, er at kjøper skal være fullstendig informert om hva de reelle kostandene ved kjøpet er. Om denne betingelsen ikke er innfridd, er ikke kontrakten å anse som murabaha. Derved avhenger denne kontraktstypen av gjensidig tillit. Murabaha er i utgangspunktet ment for salgsmål, men gitt av den nåværende finansielle system, blir murabaha kontrakter benyttet til finansieringsformål, både av islamske finansielle institusjoner og finansielle institusjoner som tilbyr islamsk finans. Det er estimert at majoriteten, ca 70 til 80 prosent av islamske finans utlånsprodukter er murabaha-baserte (Demirgüç-Kunt et al., 2013).

Boligfinansiering kommer godt til anvendelse med murabaha. Hvis vi ser for oss at en boligkjøper har funnet en bolig. Med denne kontraktstypen vil boligkjøperen ta kontakt med banken for å fortelle hvilken bolig banken skal kjøpe. Den aktuelle bolig det er snakk om har en prisantydning på 3 millioner kroner. Banken kjøper boligen og har denne til eie. Før kjøp har banken foretatt en kredittsjekk og gjort beregninger som resulterer i et påslag pålydende 750 000 kroner. Følgelig selger banken boligen til boligkjøperen til salgssummen 3 750 000 kr. Boligkjøperen står oppført som eier og betaler avdrag ut lånets løpetid.

Murabaha

Figur 6: Illustrasjon som viser hvordan en Murabaha-kontrakt er i forbindelse med boligkjøp.

3.3.3 Ijarah

Ijarah er et begrep i Islamske rettsvitenskapen, og har den betydning «å gi noe til leie». Det er å gi bruksretten til en eierdel eller eiendom mot å få en kompensasjon i form av en leieinntekt. Funksjonelt kan Ijarah sammenlignes med leasing (Usmani, 2002). Eierrettighetene er fremdeles forbeholdt (utleier). I likhet med Murabaha er ikke Ijarah i utgangspunktet tiltenkt finansieringsformål. Likevel er det mange islamske finansinstitusjoner som således har tatt i bruk modifiserte versjoner av denne kontraktstype. Disse går under betegnelsen *Ijarah Muntahia Bittameleek*, og gir leietaker en mulighet til å få eierskap over eierandelen eller eiendommen. Dette kan gjøres på følgende måter:

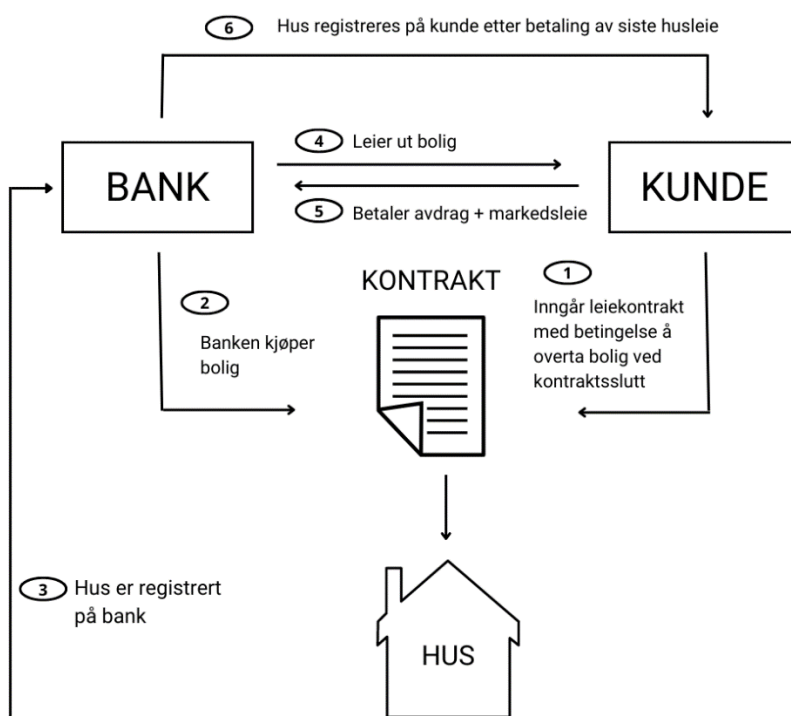
(AAOIFI, 2017)

- i) Eierskapet av eierdelen eller eiendommen overrekkes til leietakeren under forutsetning av at leietakeren gjennom betaling av avdrag (inneholder profit) har evnet å betale seg ferdig innen kontraktsperiodens utløp.
- ii) Leietaker kan ved slutten av kontrakten få en rettighet til å kjøpe eierdelen eller eiendommen til en pris. Ved innløsning av denne rettigheten får leietakeren følgelig overrasket eierskapet.

I kontekst Islamske finansinstitusjoner i Vesten, kommer begge metodene godt til anvendelse. Særlig ii) har likheter med modellen *leie-til-eie* som de siste årene i Norge har fått mye oppmerksomhet. Eiendomsselskaper som Fredensborg, Obos og Usbl tilbyr tilsvarende boligløsning. Til tross for dette er utfordringen at denne løsningen ikke kommer til anvendelse for enkelte muslimer, siden det ikke eksisterer norske banker som tilbyr rentefrie lån, dermed ikke får finansiert boligkjøpet. I bevissthet om disse forholdene, er derimot er i) å foretrekke for norske muslimer som ønsker rentefri finansiering.

Hvis vi ser for oss at en privatperson har funnet en bolig vedkommende ønsker å bo i. Den aktuelle bolig har en prisantydning på 3 millioner kroner. Etter å ha foretatt en kontroll og videre kvalifisert privatpersonen, vil banken videre gjøre sine beregninger og sette sin margin. Basert på dette kommer banken fram til en leiesum som privatpersonen må betale i ulike terminer innen en kontraktsperiode. Når leiesummen for alle terminene er blitt betalt, overrekkes følgelig eierskapet til leietakeren.

Ijarah

Figur 7: Illustrasjon som viser hvordan en Ijarah-kontrakt er i forbindelse med boligkjøp.

3.4 Europeisk Fatwa – unntak fra renteforbudet?

I de siste ti årene har antall muslimer i Vesten økt. Hvordan muslimer som en minoritet skal utøve og praktisere sin religion i sekulære- og kristne land er stadig et samtaleobjekt blant

muslimer i Vesten. Som redegjort ovenfor, er riba (renter) forbudt i Islam. Det eksisterer en allmenn forståelse om at muslimer under særlige omstendigheter kan bryte forbud. I delkapittelet om somalieres boligrepresentasjon ble det angitt at forskjellene i eierratene blant muslimske innvandrergupper kan forklares med ulike tolkninger av koranens tekster om unntak fra renteforbudet. Det er blitt utstedt domsavsigelser (fatwa) som gir muslimer under gitte forutsetninger adgang til å ta opp rentebasert huslån. Den mest siterte fatwaen omkring dette tema, ble utstedt av European Council of Fatwa and Reseach (ECFR) i 1999. Islamske lærdene i dette rådet konkluderte med at muslimer i Vesten kan kjøpe hus med rentebasert huslån, under forutsetning av det er nødvendig, at de ikke eier en bolig fra før, og at de ikke har nok kapital til å kjøpe bolig rentefritt. Dette unntaket gjelder dersom det ikke eksisterer noe sharia-kompatible finansieringsløsninger. Fatwaen fremhever og argumenterer ulempene det medfører å leie, og kommer frem til at det er best å eie. Det er knyttet store uenigheter om hvorvidt det finnes holdbare unntak fra renteforbudet blant andre islamske lærde (Caeiro, 2004). I Norge har de pakistanske moskesamfunnene valgt å følge denne fatwaen, mens derimot de somaliske moskesamfunnene har valgt å avstå fra å følge fatwen (Borchgrevink & Birkvad, 2021). Det kan ut ifra dette hevdes at det forekommer en religiøs norm om ikke å ta opp rentebasert huslån.

3.5 Litteratur om Islamsk finans i Norden

Som redegjort i kapittel 2 er somalieres boligrepresentasjon blant de laveste av innvandrerguppene. Somalieres holdninger til rentebaserte boliglån svekker boligsituasjonen deres, siden Norge er et eierland og det er lite stabilitet i leiemarkedet. (Skovgaard Nielsen et al., 2013) gjennomførte en kvalitativ studie der de så på somalieres oppfattede muligheter i de nordiske hovedstedene. Forfatterne finner at det er blandede holdninger til å ta opp boliglån som inneholder renter blant somaliere i de ulike hovedstedene. Enkelte somaliere i studien hadde en sterk aversjon mot å ta opp huslån, mens andre somaliere hadde en mer pragmatisk holdning. Den pragmatiske holdningen begrunnes med at enkelte somaliere anså de som unngåelig å finne alternativer til

rentebaserte boliglån. I tillegg var det mangel på alternativer som kunne styrke deres bosituasjon og stabilitet. Særlig det sistnevnte er interessant, siden det fremstår som enkelte somaliere har hatt en sterk holdning om å ikke å ta opp boliglån med renter, men med lengre botid og tilegnet erfaring fra boligmarkedet, har de fått en mer pragmatisk holdning. Forfatterne oppgir at somaliere i Oslo har lite forhandlingsmakt, og med mangel på åpenhet i tildelingsprosedyrene, ender de med at de får svekket posisjon i leiemarkedet. Videre oppgir forfatterne at enkelte somaliere har opplevd diskriminering av boligeiere. Basert på få observasjoner i denne studien er det vanskelig å hevde at dette er dekkende for somaliere på leiemarkedet. Imidlertid står disse funnene på lik linje med andre studier og undersøkelser som er tatt (Andersson et al., 2012; Blom & Henriksen, 2009; Søholt & Astrup, 2009)

Sammenhengen mellom moskebesøk og interesse for muslim banking

I en studie ser (Brekke, 2018) på finansiell inkludering og etterspørsel etter islamsk finans. Forfatteren ser på hvordan ulike spørsmål vedrørende rentefrie lån korrelerer med alder, utdanning, antall besøk til moskeen og to innvandrergupper, hvor Somalia og Pakistan er blant disse. Brekke finner ut at respondenter med innvandrerbakgrunn fra de to respektive landene har lite effekt på hvordan de svarte på de ulike påstandene om rentefrie lån. Imidlertid var det antall besøk respondentene hadde i moskeen som hadde en effekt. Det kan være diskutabelt å benytte antall besøk som en variabel for religiøsitet. Likevel gir det oss informasjon om respondentenes problemstillinger knyttet konvensjonell finans.

Eierskap blant muslimske kvinner

Det å komme i posisjon til å kunne kjøpe bolig betinger at en del kriterier må bli oppfylt. Som flere muslimske innbyggere med høyere utdanning øker i antall, er det interessant å se

på hvilke avveininger mellom finansielle og religiøse valg en vil ta. (Borchgrevink & Birkvad, 2021) gjennomførte en kvalitativ studie der de så på hvordan renteforbudet i Islam påvirker holdninger knyttet til eierskap og bomuligheter blant utdannede muslimske kvinner med innvandrerbakgrunn fra Pakistan og Somalia i Oslo. Forfatterne finner ut at kvinnene har ulike tilnærminger knyttet til å ta opp rentebasert huslån. Enkelte kvinner ser på det som totalt forbudt, mens andre kvinner anser det som lov dersom det tas av nødvendighet. Forfatterne argumenterer for at ulike tilnærminger innad i de ulike innvandrergруппene har sammenheng med historiske, strukturelle faktorer i boligmarkedet. Pakistanerne kom til Norge på 1970-tallet, og fikk nyttiggjort seg av dereguleringen av boligmarkedet, hvor man blant annet avviklet prisreguleringen på borettslagsleiligheter. Somalierne som kom senere, fikk imidlertid erfare konsekvensene av disse politikkendringene negativt (Søholt, 2001). Tatt i betraktning disse forholdene, påpeker (Borchgrevink & Birkvad, 2021) at valg og perspektiver vil være påvirket av det overnevnte. Videre dokumenterer forfatterne at botid og kvinnenes oppnådde sosiale-økonomiske status spiller en rolle.

Nødvendigheten av å ta opp lån

Et annet viktig bidrag til litteraturen om Islamsk finans i Norden ble gitt av (Borchgrevink & Erdal, 2022), som studerte islamsk finans blant muslimske minoriteter i Norge og Danmark. Forfatterne finner ut i sin studie at «islamsk finans» som et konsept er lite kjent, men at mange uttrykker bekymring over renteforbudet og hvordan den relaterer seg til deres liv. Videre påviser forfatterne at religiøse og sosiale normer som er drivende i enkelte innvandrergруппer, er formativ. Dette fremstår å være gjeldende i norsk-somaliske lokalsamfunn (FOUNDATIONS, 2013). Dette funnet er også observert i en studie fra Canada, som ser på somalieres og ghaneseres boligerfaringer i Toronto, (Mensah & Williams, 2013). Forfatterne presenterer også at renter er en hindring for at canadisk-somalier skal kunne kjøpe bolig.

4. Metode

4.1 Forskningsdesign

Å forske betyr «det å finne ut». Det er en beskrivelse som er dekkende, men lite nøyaktig, siden den ikke konkret beskriver hvordan man gjør det (Silverman, 2015). I korte trekk er forskningsdesign en overordnet plan for hvordan innhente data for å besvare forskningsspørsmål(ene) i en studie. Forskningsdesign varierer, eksempelvis kan det være ulike forskningstradisjoner, vitenskapsfilosofiske antakelser og metoder som kan ligge til grunn. På overordnet nivå brukes kvalitativ og kvantitativ metode. De distinktive forskjellene mellom disse metodene består hovedsakelig i innsamlingsmetode, hvilken type data som innhentes og mengde data forskeren klarer å samle inn. For eksempel inneholder kvalitativ metode i form av tekst, lyd og bilde (Johannessen et al., 2011). En slik metode er relevant å bruke når en forsker er ute etter å tilegne seg dybdekunnskap og innsikt om et tema i ulike kontekstavhengige situasjoner. Kvantitativ metode samler inn data primært igjennom spørreundersøkelser for videre bearbeiding og analyse for å forklare et forhold (Johannessen, et al., 2011). Data i kvantitativ metode fremstilles i tallverdier, derav kan det utføres statistiske tester og resultater kan dermed i tilfeller generaliseres. Begge de overnevnte forskningsmetodene kan kombineres, og omtales som metodetriangulering (Johannessen et al., 2011). En slik kombinasjon styrker datakvaliteten, og er med på å gjøre empirien mer troverdig.

Selve seleksjonen mellom de overnevnte metodene, avgjøres hovedsakelig av hvilken tilnærming forskeren har til sin studie. Ved metodevalg er det vesentlig å se på problemstillingen og forskningsspørsmål i studien. I hovedsak skilles det mellom hypotetisk-deduktiv og induktiv tilnærming (Halvorsen, 2008). Typisk for kvantitativ metode er hypotetisk-deduktiv tilnærming. Her står hypotesetesting sentralt. På forhånd er det angitt en hypotese eller problemstilling, og denne vil man undersøke. Mer typisk for kvalitativ metode er deduktiv tilnærming. Til forskjell for hypotetisk-deduktiv tilnærming, er typisk man med deduktiv tilnærming interessert i å samle inn mest mulig opplysninger om et tema. Dette for å sikre mest mulig dybdeinnsikt. Hvis det er lite forkunnskaper i et tema- og

studieområde en ønsker studere, kan deduktiv tilnærming komme best til anvendelse (Olsen, 2003). Kunnskap som opparbeides gjennom denne tilnærmingen, danner senere grunnlag for forskningen med teori, og kan derved brukes for å verifisere eller falsifisere en hypotese i en empirisk studie (Olsen, 2003). Til tross for at todelingen som beskrives ovenfor karakteriseres som vanlig i teorien, er den faktisk ikke like absolutt i praksis (Halvorsen, 2008).

I min masteroppgave har jeg valgt et kvalitativt forskningsdesign, herunder dybdeintervjuer. Grunnlaget for denne beslutningen er at jeg ønsker å få en dypere innsikt for temaet. Det finnes lite forskning på dette tema, og jeg ønsker i størst mulig grad å avdekke faktiske forhold, heller enn å komme med påstander om hvordan det normativt skal være. Problemstillingen i oppgaven retter seg mot norsk-somalieres opplevelser av boligmarkedet. Av denne grunn er det følgelig viktig å anvende denne metoden best mulig, innen rammene som er gitt, for å få dypere forståelse og ikke kun en forklaring (Johannessen et al, 2011).

4.2 Intervju

Intervjumetodene innen kvalitativ metode forekommer i følgende typer: strukturert, semistrukturert og åpen (Johannessen et al., 2011). Hver og en av intervjumetodene har ulike karakteristikk ved seg, og de skiller seg i form, omfang og innhold.

Strukturert intervju inneholder en fast bestemt struktur, tema og spørsmål er best på forhånd, og spørsmålene har faste svaralternativer som forskeren krysser av for (Johannessen et al, 2011). Forskeren har regien og kontroll over intervju er lettere håndtere. En av de klare og sterke fordelene med denne type intervjumetode er at databehandlingen blir lettere håndterlig og det gir høyere treffsikkerhet, samt at analysen blir lettere å sammenligne (Halvorsen, 2008). Det er ikke bare forbundet fordeler med denne

intervjatype, strukturert intervju gir lite fleksibilitet (Johannessen et al, 2011). Den forutbestemte strukturen kan gjøre intervjuet upersonlig, og feil inntrykk og misforståelser kan oppstå.

Semistrukturert intervju er den mest utbredte intervjumetoden, og tar sikte på å stille spørsmål basert på en intervjuguide (Johannesen et al, 2011). På sett og vis gir spørsmålene og temaene i intervjuguiden en ramme, og selve intervjuet blir formet ut ifra svarene som kommer fra informanten. I motsetning til strukturert intervju er denne metoden mer fleksibel, og gir rom for informanten å gi utdypende svar. Forskeren er heller ikke låst til å følge intervjuguiden slavisk, og kan ved behov endre rekkefølgen på temaene dersom informanten skulle bringe opp tema underveis i intervjuet. Dermed kan semistrukturert intervju gi en god balanse mellom standardisering og fleksibilitet (Johannessen et al., 2011).

Til sammenligning med de overnevnte intervjumetodene, er imidlertid åpent intervju mer samtalepreget. Intervjumetoden er av en mer uformell karakter fordi rekkefølgen på tema og spørsmålene ikke er forhåndsbestemt. Derimot tilpasses spørsmålene og temaene etter hvordan flyten og dynamikken er i intervjuet. Informasjonskvaliteten som kommer ut av intervjuet beror på relasjonen mellom forskeren og informanten, og det bør ikke neglisjeres at intervjueren kan virke inn på informantenes svar (Johannessen et al., 2011).

I masteroppgaven har jeg valgt å benytte semistrukturert intervjuform. I lys av oppgavens formål er det denne metoden som er best å anvende. Den er friere enn strukturert intervjumetode, og den er mer strukturert enn åpent intervju. I oppgaven er jeg interessert i å få et dypere innblikk i hvordan norsk-somalieres holdninger og preferanser i boligmarkedet er med henblikk på Islam. Min oppfatning er at denne metoden kan skape åpenhet og tillit mellom meg som forsker og informantene. Tema er sensitivt blant norsk-somaliere, og semistrukturert intervju vil gi de nødvendige rammene for å oppnå en flytende dialog. Dette igjennom at jeg kan være en aktiv deltaker i intervjuet ved eksempelvis å stille oppfølgingsspørsmål. Informanten får et friere spillerom, og vil dermed få et mindre inntrykk av at det er et formelt intervju. Forhåpentligvis vil jeg kunne plukke opp nye nyanser og opplysninger som jeg ikke ville forekommet i et strukturert intervju, og

vil styrke forståelsen rundt tema. Ut ifra det overnevnte har jeg derfor valgt semistrukturert intervju.

4.3 Intervjuguiden

For at et intervju skal flyte lett og uanstrengt er det vesentlig å ha en viss rekkefølge på temaene og spørsmålene (Bryman & Bell 2011). Før igangsettelsen med å utarbeide intervjuguiden, har jeg vært bevisst på å opparbeide meg nok kunnskap omkring temaene jeg skriver om, slik at jeg kan hente ut verdifull informasjon fra intervjuene. I utarbeidelse av intervjuguiden, valgte jeg å dele inn intervjuguiden på følgende måte: innledning, hoveddel og avslutning. Intervjuguiden ble brukt som en rettesnor for intervjuet, dermed ble faren for avsporing begrenset. Til å begynne med ble de i innledningsfasen redegjort for hvilket formål prosjektet har, informantenes rettigheter og til slutt innhente godkjenning av lydopptak. Neste steg var å stille forholdsvis enkle spørsmål. Hensikten var å skape en relasjon raskt. Opplysningene var vesentlig for å kontekstualisere svarene (Bryman, 2012). I hoveddelen er det der den viktigste dataen som finnes for å besvare på problemstillingen. Spørsmålene som ble stilt til informantene var hovedsakelig åpne spørsmål, men der spørsmål var ansett som lukkede, særlig spørsmål som gir svar som ender med ja og nei, ble fulgt opp med oppfølgingsspørsmål og andre probing-metoder, slik at samtalen ikke fikk en unaturlig stans og flyten i samtalen fortsatte (Kvale & Brinkmann, 2015). I hoveddelen var jeg bevisst på at innretningene og formuleringene på spørsmålene ikke var en slik art at jeg kunne påvirke informantenes svar. Dette ble gjort hovedsakelig for å begrense mulige feilkilder. I sluttdelen ble det tilrettelagt for å oppklare tidligere svar, komme med spørsmål og legge inn eventuelle kommentarer.

4.4 Utvalg

Det er normal praksis i kvalitativ forskning å rekruttere strategisk informanter som skal intervjues, slik at det har sammenheng med oppgavens tema og problemstilling (Kvale &

Brinkmann, 2015). Dette er essensielt fordi intervjuene kan gi god og relevant data som kan senere gi ny kunnskap. I denne fasen må det først vurderes hvilken målgruppe som er relevant for studien. Følgelig velges det aktuelle informanter fra denne målgruppen. Det bør understrekes at denne type forskningsmetode ikke er ment for å generalisere, da denne metoden i svært liten grad kan si noe om utbredelsen av et fenomen, derav ikke representativ. For dette formål bør kvalitative metoder anvendes.

I min masteroppgave har jeg valgt å benytte snøballmetoden for rekruttering av informanter. Tidlig ble det forsøkt å bruke selvseleksjonsmetoden, men denne gav lite respons. Erfaringene jeg har gjort meg, er at det er vanskelig å rekruttere norsk-somalier gjennom denne metode, og jeg endte dermed med å benytte snøballmetoden. Snøballmetoden innebærer at forskeren tar kontakt med personer som har de egenskapene, kvalifikasjonene eller attributtene som er relevante for forskningstema, eller personer som de oppfordrer forskeren til å kontakte (Johannessen et al, 2011). På denne måten kan man raskt komme i kontakt med aktuelle intervjuobjekter. Dette er en metode flere norske forskere har benyttet for å skrive om norsk-somalier. Imidlertid bør det påpekes at denne metoden kan ha ulempen ved at sammensetningen av intervjuobjektene kan bli for snever. I forskningslitteraturen anmodes det å ha intervjuobjekter med ulik bakgrunn og synspunkter. Likevel må det fremheves av jeg skriver om én innvandrergruppe, og innad i denne i gruppen har jeg tilstrebet å finne en variert sammensetning. Konkret ble dette gjort ved å kontakte ulike mennesker som ikke inngår i samme nettverk (Thagaard, 2018). En interessant observasjon med denne metodikken var at jeg kom i kontakt med mange mennesker som var relevant for masteroppgaven. Likevel var mange mennesker som stilte seg skeptisk til å bli intervjuet til tross for at jeg forsikret dem om deres anonymitet og at innhold fra samtalene skulle behandles i tråd med reglene i personvernloven. Skepsisen gikk hovedsakelig ut på at det skulle tas lydopptak. Å prate åpent om masteroppgavens tema var flere velvillig til å være med på. Til tross for disse utfordringene, lyktes jeg med å utføre fem intervjuer. Det er på forhånd vanskelig å forutsi hva som vil være nok intervjuer (Johannessen et al, 2011). Jeg hadde i alle fall landet på et minimumsnivå på 4 intervjuobjekter. Det finnes mange ulike tommelfingerregler for hva en anselig utvalgsstørrelse i kvalitativ forskning er. I forskningslitteraturen anvendes metningspunkt

som en parameter for utvalgsstørrelse, men i oppgaven har jeg vært bevisst oppnå høyest mulig informasjonsstyrke, da dette kan begrense behovet for antall intervjuobjekter (Malterud et al., 2016). Tabell 1 presenterer informantene i studien. Utvalget spenner seg fra personer i alder 25 år til personer til 56 år. Det deltok 2 kvinner og 3 menn.

Informantene er bosatt i Oslo-regionen. Navnene oppgitt i tabellen er pseudonymer.

Informanter	Barn	Sivilstatus	Utdannelse	Sektor	Heltid	Botid	Alder
Yasin	Nei	Singel	Bachelorgrad	Privat sektor	Ja	21år	25-29 år
Hassan	Ja	Skilt	Mastergrad	Kommunal sektor	Ja	17 år	35-39 år
Hamza	Ja	Gift	Mastergrad	Kommunal sektor	Ja	22 år	29-34 år
Roda	Ja	Gift	Grunnskole	Kommunal sektor	Ja	27 år	52-56 år
Fadumo	Ja	Gift	Grunnskole	Kommunal sektor	Ja	17 år	40-44 år

Tabell 1: Presentasjon av informantene.

4.5 Vurdering av reliabilitet og validitet

Et viktig begrep innen forskning er reliabilitet. I begrepets utstrakte betydning, knytter den seg til nøyaktigheten av undersøkelsens data, hvilke data som brukes, den måten som samles inn på, og hvordan data bearbeides (Johannessen et al., 2011). En grunnleggende forutsetning er å sikre åpenhet og transparens i formidlingen. Det kan begrense målefeil, samt styrke studiens troverdighet. I praksis skal en hvilken som helst forsker kunne gjennomføre samme prosedyre og ende med samme resultat. Det bør poengteres at innenfor kvalitativ metode, er det lite hensiktsmessig å anvende reliabilitet da dette er mer kritisk i kvantitative undersøkelser (Johannessen et al., 2011). Likevel har jeg forsøkt i metodedelen å styrke påliteligheten ved å redegjøre for hvordan datainnsamling har foregått. Det er ikke til å overse at det kan oppstå en intervju effekt under et intervju, herunder karaktertrekk, kroppsspråk og adferd som kan påvirke informanten (Johannessen

et al., 2011). I intervjuenesesjonene har jeg vært bevisst på å innta forskerrollen. Bevisstheten har vært knyttet til eget kroppsspråk, og jeg har tilstrebet å skape en atmosfære som ikke gir inntrykk av at intervjuene er enveissamtaler. Intervjudeltakerne har fått tid til å fullføre, og jeg har vært bevisst på å unngå ledende spørsmål. I replikker hvor intervjuobjektet har svart ja og nei, eller veldig kort, så har jeg forsøkt å bruke probe-metoder. Til tross for alle disse tiltakene, er det vanskelig å eliminere all påvirkning overfor intervjuobjektet, men jeg har i alle fall klart å begrense påvirkningsmulighetene med disse tiltakene. Intervjuguiden jeg har utarbeidet, har jeg fått innspill på fra min veileder og en forsker fra Prio som har jobbet med temaene jeg skriver om i masteroppgaven. Innspillene har vært nyttige, og har bidratt til å styrke informasjonsverdien jeg har oppnådd fra intervjuene.

Validitet er et annet viktig begrep innen forskning. Den knytter seg til i hvilken grad dataene som er blitt samlet inn representerer det som undersøkes. I metodelitteraturen skilles det mellom flere typer for validitet, blant annet begrepsvaliditet, intern validitet og ytre validitet (Johannessen et al., 2011). Begrepsvaliditet sier noe om i hvilken grad dataen klarer å representere fenomenet man ønsker å undersøke. I praksis kan gyldigheten av dette testes ved anvende systematiske validitetsester eller «face validity», hvor det sistnevnte omhandler å bruke sunn fornuft (Johannessen et al., 2011). Intern validitet betyr i hvilken grad man kan trekke sikre slutninger om årsakssammenhenger (Ringdal, 2013). Som forsker er det utfordrende å ha kontroll over alle forhold og eliminere alternative forklaringer når en skal komme med et forskningsfunn. Det underbygger derfor viktigheten av å være presis i formidlingen av forskningsdesignet. Deretter har vi ytre validitet, som betegner hvilken grad resultater fra en studie av et begrenset omfang kan generaliseres til den virkelige verden, (Dahlum 2021).

5. Resultater

5.1 Boforhold

5.1.1 Innbyggeres eller offentliges ansvar å skaffe bolig?

I denne bolken ble deltakerne stilt spørsmål om hvem som ansvar for å skaffe bolig. I utgangspunktet er det ikke en lovpålagt oppgave for norske kommuner å skaffe bolig, men kommuner skal kunne medvirke til å skaffe bolig for innbyggere ved behov. Hensikten med å stille disse spørsmålene var å få et inntrykk av deltakernes meninger om det generelle boligmarkedet og for å se om det var noen felles synspunkter.

Alle deltakere hadde noen synspunkter omkring disse spørsmålene. Den allmenne oppfatningen blant deltakerne er at det å skaffe bolig i utgangspunktet er et privat ansvar. Deltakerne hevder at innbyggere bør tilstrebe å skaffe bolig selv, enten det gjelder å kjøpe eller leie en bolig. De understreker samtidig at ikke alle mennesker er i stand til å skaffe bolig selv, og i slike tilfeller bør kommunen stille opp, slik at ingen blir bostedsløse. Befolkningsgrupper som blir nevnt i denne sammenheng, er enslige med barn, svakestilte mennesker og familier eller personer som ikke lykkes i å få kjøpt eller leid en bolig. Hassan var spesielt opptatt av å fremheve at bolig er et grunnleggende behov. Hassan uttalte følgende:

«Myndighetene må stille opp for de svakeste. På generell basis, må de tillate folk å bygge i flere områder, så flere folk kan skaffe bolig gjennom markedet. Men hvis du av en eller annen grunn ikke klarer å komme deg dit, så håper jeg at myndighetene kan hjelpe. For jeg ser på bolig som et grunnleggende behov. De kan hjelpe folk, enten ved at de bygger leiligheter, hvor de kan leie ut til befolkningen, eller støtte folk igjennom gunstig lån eller startlån, som Husbanken driver med.» – Hassan

Lignende uttalelser kommer fra de andre deltakerne. En felles oppfatning fra deltakerne er at markedet, enten det er boligmarkedet eller leiemarkedet, ikke klarer å romme alle og derved trekker de frem at det er et delt ansvar.

5.1.2 Deltakernes vurdering av egen bosituasjon og deres bosituasjon for fem år siden

I temabolken boforhold fikk deltakerne reflektere om deres bosituasjon for fem år siden og hvordan deres nåværende bosituasjon er. Flere av deltakerne er fornøyd med deres nåværende bosituasjon. Dette gjelder i særlig grad deltakere som eier sin egen bolig. Ut ifra svarene som er gitt, er alle deltakerne som er leietakere misfornøyd. Deltakere som eier bolig fremhever friheten, tryggheten og bomiljøet som årsaker for hvorfor deres bosituasjon er tilfredsstillende. De samme opplevelsene om egen bosituasjon deler ikke deltakerne som leier. Hamza fremhever vanskeligheten det var med å finne et passende hjem for familien sin. Hamza uttalte dette om sin egen bosituasjon:

«Krevende. Vi leier nå. Vi tenker til tider å kjøpe. Vi har brukt 7 måneder på å finne en bolig som passer oss. Familien. Vi har barn. Vi tenker å bo et sted med tanke på barnehage og skole for våre barn. Det gjør at markedsprisen for å leie blir dyr, og gjør det vanskelig å finne en passelig leilighet. Men vi fant til slutt en gammel leilighet i 5. etasje, uten heis. På grunn av behovet, tok vi bare det vi fikk. Så det var grunnen. Vanskelig beslutningsforhold. På sikt håper vi at ting blir bedre.» -Hamza

Til tross for at deltakerne som leier befinner seg i ulike livssituasjoner, trekkes det frem misnøye med hvordan det er å være enslig på utleiemarkedet. Det trekkes frem at det er høy konkurranse om de mindre leilighetene, høye leiepriser og ulik kvalitet på leilighetene. Å ha middelsinntekt gjør lite når bokostnader er høye er noe som trekkes frem. Når Yasin blir spurt om sin egen bosituasjon kommenterte han slik:

«Veldig tøft. Jeg vet ikke hvor mange mennesker som skjønner hvor vanskelig det er å finne en rimelig leilighet som har god standard. Du har enten noe som er veldig bra eller så har du noe uforsvarlig. Av det du finner som er ok, blir fort leid ut. Om jeg hadde vært gift kunne jeg kanskje tatt meg råd til bedre standard. Jeg har ikke lav inntekt, men har man gjennomsnittslønn og skal leie leilighet alene, så er utvalget dårlig.» - Yasin

Noen av deltakerne som eier en egen bolig hadde et utdypende og reflekterende svar om sin egen bosituasjon, som blant annet tok opp viktigheten av at barnas trygghet og trivsel, men også kunne jobbe nært der man bor. Fadumo kommenterte slik:

«Jeg er fornøyd, selvfølgelig ville hatt enda mer plass. Men sånn situasjonen min er i dag, så er jeg fornøyd. Barna mine trives godt på skolen, og i området, de har gode venner og de føler seg trygge. Det er det viktigste for meg. I tillegg er jeg fornøyd med at jobben er nærme meg.» – Fadumo

På spørsmål om hvordan bosituasjonen var for fem år siden, så er det ikke en like klar todeling som det var på spørsmålet ovenfor. Her er det litt forskjeller i svarene. For noen av deltakerne har ikke bosituasjonen endret seg noe nevneverdig. Den var tilsvarende lik som den er nå. For noen av deltakerne var bosituasjonen bedre for fem år siden, og motsatt for enkelte deltakere. Svarene spriker litt i alle retninger, men fra svarene fremstår det slik at noen av endringene i bosituasjon skyldes endret livssituasjon. Det gjelder for eksempel Hassan. På spørsmål om hvordan bosituasjon var for fem år siden uttalte han følgende:

«Jeg var student. Gift ble jeg i den perioden. Bodde i en hybel. Fungerte fint, men så lenge man leier, er det ikke noe garanti for at får bodd der, med tanke kontrakt og oppsigelsesperiode. Det gjør det vanskelig å være fleksibel med tanke på boforhold og bosituasjon. Vi har opplevd vanskeligheter i mellomtiden. Flyttet hvert år i 5 år.» – Hamza

Når jeg spør den overnevnte deltakeren om å sammenligne nåværende bosituasjon med bosituasjonen for fem år siden, så er svaret at bosituasjonen var bedre for fem år siden. Dette begrunnes med endring i livssituasjon. Vedkommende hevder at det er flere forhold som må hensyntas, og terskelen for å akseptere enkelte ulemper er mye høyere. For en annen deltaker er bosituasjonen blitt ytterligere bedre enn det var for fem år siden. Det fremhever at endring i eierstatus som den store forskjellen. Hassan hadde følgende oppfatning:

«For 5 år siden hadde jeg leieutgifter, og jeg bodde i en kjeller. Det var vanskelig å finne leiligheter. Det få av dem som var tilpasset meg. Vi er ikke en stor familie, og er ikke villig til å bruke masse penger. Enten man betaler høy pris, eller så havner man i veldig dårlig bosituasjon, som kjellere, hybler eller lignende. Min situasjon er mange ganger bedre nå.» -

Hassan

I forbindelse med å finne et egnet sted å bo, står mange personer i en situasjon der de er nødt til å ta noen beslutninger. Jeg var følgelig interessert i å få innsikt i hvilke valg og grep deltakerne tok, som gjør at bosituasjonen deres er slik den er i dag. Alle deltakerne hadde interessante meninger om hvordan de har oppnådd den bosituasjon de har i dag. En interessant observasjon, er at flere av intervjuobjektene som har lyktes med å komme inn på boligmarkedet, har fått støtte fra Husbanken for å finansiere boligen sin. På spørsmålet om hvilke grep eller valg har du tatt som gjør at bosituasjonen er som i dag, kommentere Hassan følgende:

«Jeg begynte å fylle min BSU-konto, og fortsatte å spare. Jeg hadde et mål om at jeg skal eie en egen bolig. Selv om jeg fikk lavt boliglån fra de kommersielle fordi jeg var enslig, så ga jeg ikke opp.» - Hassan

Lignende uttalelsen kom fra Fadumo. Også henne hadde begynt å spare penger for å komme i den bosituasjonen hun er i dag. Fadumo kommentere slik:

«Jeg og mannen min begynte å spare for å kunne kjøpe bolig. Vi forsøkte å låne penger hos bankene, men vi fikk nok lån til å kjøpe det vi trengte. Siden jeg hadde lav inntekt og jobbet i kommunen, så valgte vi å søke startlån i kommunen.» – Fadumo

Deltakerne som er sitert ovenfor har tatt individuelle valg om å kjøpe bolig. Det fremstår slik at de tidlig har hatt et ønsket mål om å kjøpe bolig. Til tross for ulike livssituasjoner, har de møtt på de samme utfordringene med å få et tilfredsstillende lån hos de konvensjonelle bankene. Når det gjelder deltakerne som leier leilighet, har valgene vært ulike. Også her spiller egen livssituasjon en faktor for deltakerne. Yasin uttalte følgende:

«Ikke noe spesielle grep. Jeg har tatt ting som det kommer. Etter å ha bodd i en studentbolig, bodde jeg en liten periode hjemme før jeg flyttet for meg selv. Det var lite plass hjemme, og med flere søsken hjemme følte jeg det var riktig å bo for meg selv.» – Yasin

For en av deltakerne var det ikke bare seg selv å ta hensyn til. En av deltakerne påpeker viktigheten av barnas forhold i valg av bosted. Det fremstår som at dette har vært det hovedanliggende. Hamza uttalte slik på spørsmålet om hvilke grep eller valg har du tatt som gjør at bosituasjonen er som i dag:

«Absolutt. Når barn er involvert, er det viktig å tenke over deres trygghet og etablering. Det var det første prioriteringen vi gjorde. Barnas beste var i hovedfokus. Så det førte til at vi måtte se på områder. Nærhet til familie, nærhet til jobb etc. Vi har tenkt godt igjennom.» –

Hamza

5.1.3 Deltakernes tanker om framtidig bosituasjon

Det er forbundet mye tid og ressurser med boligflytting. Å ha en fast og trygg bopel, uavhengig av eierstatus, fremstår vesentlig for de fleste. Under intervjuene ble det pratet

mye om deltakernes egen bosituasjon og deres bosituasjon for 5 år siden. Før vi skulle prate om Islamsk finans og syn på renter, synes jeg det var hensiktsmessig å vite hva deltakernes refleksjoner om framtidig bosituasjon. På spørsmålet mitt om hva deltakere tenker om deres bosituasjon om 5 år, var svarene ulike. De fleste av de som eier bolig, ser for seg å bo på samme sted om 5 år. En av intervjudeltakerne som gjør det er Roda. Roda uttalte følgende:

«Jeg er fornøyd med nabolaget, og jeg har bodd her i mange år og ønsker å fortsette å gjøre det i årene fremover. Jobben min er ikke langt unna og jeg har venner i nærheten.» – Roda

Blant de som eier var det likevel noen som ønsker å endre sin bosituasjon. Fadumo uttalte slik:

«Jeg ønsker å flytte til en bolig med større plass. Den boligen jeg har i dag er litt for liten for familien. Jeg ønsker å fortsette å bo i kommunen, men kanskje flytte til et annet området i kommunen. Jeg øvelseskjører, så hvis jeg får førerkort kan det bli enklere å flytte på grunn av jobb.» - Fadumo

Når jeg stiller om spørsmål om framtidsutsiktene, tar deltakerne utgangspunkt i livssituasjonen deres. En av deltakerne som er leietaker, har ikke noen klare formeninge om hvordan bosituasjon vil være om 5 år, men kommenterer i alle fall at han ønsker en forbedring i boforholdene. I tillegg angis det noen formodninger om framtidig livssituasjon. Yasin uttaler det følgende:

«Vanskelig å si noe fast, men jeg håper og tror at jeg har mye bedre bosituasjon enn jeg har nå. Jeg vil tro at jeg er gift om 5 år, og med to inntekter i huset, så vil jeg antakelig bo bedre.» – Yasin

Deltakerne har i varierende grad tilknytting til Somalia. Samtlige av intervjudeltakerne er ikke født i Norge, og i den forbindelse tenkte jeg at det var hensiktsmessig å spørre deltakerne om det aktuelt å flytte til Somalia eller et annet sted i utlandet. Tre av fem stilte seg utelukkende positiv til det. To personer mente at dette var aktuelt når barna ble mye eldre. En av deltakerne nevnte Somalia som en mulighet, men land i Midtøsten var mer aktuelt. På spørsmål om bosetting i utlandet uttalte Hamza følgende:

«Ja, det har vi også vurdert. Vi har tenkt på hvor vi får benyttet oss av kompetansen vi har. Vi har sett på områder hvor vi kan jobbe og bo samtidig, både midlertidig og permanent.» -

Hamza

5.1.4 Kriterier for valg av bosted

Valg av bosted innebærer at mennesker må veie ulike hensyn opp mot hverandre. Det kan være ulike kvaliteter, funksjoner og forhold som omhandler boligen direkte eller indirekte, som tas med inn i vurderingen. I lys av masteroppgaven var jeg interessert i å se på hvilke betingelser de ikke kan kompromisere på når de skal endre bosituasjon. Fleste av deltakerne uttrykker at trygghet for barna er det viktigste for dem. Barnas trygghet er det noe de ikke kompromiserer på. Gode skoler og barnehage, samt bomiljø nevnes i denne sammenheng. En av deltakerne hadde ikke noe klare betingelser, men hevder at han er avhengig av offentlig transport da vedkommende ikke har førerkort. Noen av deltakerne var tydelig på at de ville holde seg en stund der de bor nå fordi de ikke vil bytte skole for barna. På spørsmål om noen er villig til å flytte lenger unna sosialt nettverk, uttaler omtrent samtlige deltakere at de ikke er villig til å flytte lenger unna sitt sosialt nettverk. Venner og familie har en betydning for fleste. Det er likevel en deltaker som sier seg villig til å flytte hvis forutsetningene er der. En av deltakerne uttalte følgende:

«Jeg kan ofre litt der. Hvis det dukker opp en stor mulighet, der jeg vil få større plass eller bedre boforhold enn det jeg har i dag. Jeg kan ofre den sosiale biten ja.» - Hassan

5.2 Religiøs identitet

5.2.1 Religionens plass i livet

Religion har ulik betydning for mennesker. Noen praktiserer religionen i sitt daglige liv, mens noen gjør det i ingen eller varierende grad. I lys av masteroppgaven formål er jeg interessert i å undersøke om intervjudeltakerne er praktiserende i sin tro og om dette kan ha innvirkning på valg om å ta opp konvensjonelt boliglån. Samtlige deltakere anser seg som aktive, praktiserende muslimer. Religionen har en viktig plass og er en integrert del av livene deres. To av deltakerne kommenterte følgende om hvor viktig religionen er for dem:

«Er en del av min hverdag. Viktig. Islam er en levemåte for meg. Det jeg ønsker er å leve opptil rammene religionen gir, slik at jeg blir en god muslim.» – Hassan

«Kjempeviktig. Det er på en måte nøkkelen for livet, og jeg prøver så godt å følge dette. Det er en del av livet mitt.» – Roda

Alle deltakerne er medlem i et muslimsk trossamfunn. Omtrent alle deltakerne er at har en tilknytting til moskesamfunnene sine, og er aktive bidragsytere. Flere av deltakerne har barn som går eller har gått på islamske skoler i moskesamfunnene de er tilknyttet. To av deltakerne har en aktiv og sentral rolle i moskesamfunnene de er medlem i. Når jeg stiller spørsmål deltakerne om de kan beskrive deres tilknytting til moskeen, svarer en av deltakerne følgende:

«Sterk og aktiv tilknytting. Deltar i arbeid i moskeen.» -Hassan

5.2.2 Islamsk kunnskapssøking blant deltakerne

Når religionen har en viktig og sentral plass for religiøse mennesker, kan det det være naturlig for noen å lese religiøse tekster eller oppsøke religiøse ledere for å få hjelp i ulike livssituasjoner. I tilknytting neste delkapittel var det interessant å undersøke hvor deltakere henter kunnskap om islam, særdeleshet i situasjoner hvor deltakerne befinner seg i vanskelig dilemmaer og religiøse problemstillinger. Samtlige deltakere henter sin religiøse kunnskap fra moskeen, enten direkte eller indirekte. Med indirekte menes gjennom samtaler fra mennesker som er medlem i samme moskesamfunn. Noen av deltakerne forteller at det kan være igjennom ektemann eller venner. En av deltakerne uttaler at vedkommende har studert Islam i utlandet. Flere av deltakerne nevner at de lytter på somaliske religiøse ledere bosatt Somalia og i utlandet. Det trekkes også frem av noen av deltakerne at de lytter på utenlandske religiøse ledere som ikke har somalisk bakgrunn. Fortrinnsvis religiøse ledere som er engelskspråklige. Dette gjelder et fåtall av deltakerne. På spørsmålet om hvor de innhenter råd for svar på religiøse problemstillinger, forteller samtlige deltakere at de innhenter råd fra de lokale imamene (religiøse ledere). Noen bruker imamene mer enn andre, men spørsmål de oppsøker råd og hjelp om er i alminnelighet av praktisk karakter. En av deltakerne uttalte følgende:

«Benytter lokale lærde i praktiske, religiøse problemstillinger. Som oftest når man oppsøker lærder, omhandler det store dilemmaer – når du skal ta store avgjørelser. Blant annet situasjon rundt renter eller familiesituasjon.» - Hamza

5.3 Islamsk finans og syn på boligrenter

5.3.1 Kjennskap til Islamsk finans

Islamsk finans er et bredt og omfattende konsept innen Islamsk økonomi. I denne bolken stilte jeg en rekke spørsmål om hva deltakernes forståelse av Islamsk finans er. Fra før har jeg erfart at folk har ulike assosiasjoner, eller forståelse omkring begrepet. Før jeg gikk inn på problemstillingen om å ta boliglån, anså jeg det som hensiktsmessig å undersøke hva deltakernes forståelse av Islamsk finans var. Felles for intervjudeltakerne var at de forbundet Islamsk finans med renter. Renteforbudet i Islam er noe alle intervjuobjektene instinktivt poengterer i intervjuene. Det virker på en måte som en fellesnevner for alle intervjudeltakerne. En av informantene hadde meget god innsikt og forståelse av begrepet, og kunne nevne ulike kontraktstyper og prinsipper innen Islamsk finans. Flere av deltakerne uttrykte at Islamsk finans hadde noe med islamske regler for økonomi. Spesielle termer og prinsipper innad Islamsk finans var de fleste lite kjent med. Flere av intervjuobjektene fremhevet hva som er forbudt å investere penger i og regler knyttet til å betale veldedighet (zakah). Felles for de fleste intervjudeltakerne var at de var lite kjent med begrepet Islamsk finans, men at mange hadde oppfatninger om økonomi i tilknytting Islamsk lov. En intervjudeltakerne uttalte dette om hva han visste om Islamsk finans:

«Sharia-sertifiserte låneprodukter som gjør at man slipper å få renter, slik som man gjør i vanlige banker. Som jeg vet lite om. Et slags gebyr, eller at man eier boligen sammen med deg, og kjøper seg ut av den. De unngår renter i hvert fall.» – Hassan

På spørsmål om Islamsk finans er noe man prater om i sitt eget sosiale nettverk, så har det for de fleste av intervjudeltakerne vært et samtaleemne. Flere av intervjudeltakerne påpeker at de har pratet om at det er et problem at det ikke finnes rentefrie boliglån i Norge. Dette har vært felles for de som eier og leier bolig. En av intervjudeltakerne kommenterte slik:

«Jeg har pratet med noen venner om det. Å kjøpe bolig. Vi har snakket om at det burde ha vært en Islamsk Bank i Norge. Det gjelder ikke bare boliglån, men også lån til å kjøpe bil og andre ting.» - Roda

En annen intervjudeltaker kommenterte slik:

«Med kompisene har vi pratet om hvor vanskelig det er som muslim å komme inn på boligmarkedet, og at alternativer til renter er noe norske banker bør tilbys. Det er mange som står klare for å bli boligkjøper hvis det skjer.» – Yasin

5.3.2 Valget om å ta opp boliglån med renter

Her beveger oss inn i kjernen av masteroppgaven. Vi får innsikt inn om hvilke veivalg og beslutninger intervjuobjektene har tatt i forbindelse med boligkjøp. Flere av intervjuobjektene som eier bolig, fremhever gunstigheten av å eie en bolig. Noen av dem vektlegger hvor bekvemmelig det er å vite at pengene som går til å betjene et lån, ikke går tapt. De har råderett over boligen og har mulighet til å spare penger i boligen. En av deltakerne uttaler følgende:

«Vanskelig å leie. Hvis det var et alternativ for å leie var rimelig, da kunne det vært et alternativ. Manglende islamsk finans i Norge tvang meg til å ta det eneste alternativet jeg hadde. Og etter veid flere forskjellige argumenter, så valgte jeg å ta riba (renter), selv om det gikk imot min tro.» – Hassan

En av deltakerne poengterer stabilitet og trygghet som viktige årsaker for å ta opp boliglån med renter. Roda uttalte slik:

«For meg har det viktigste vært å ha et fast sted å bo. Det er vanskelig å flytte mye når man har barn. Barna må ha det bra i området. God skole og aktiviteter er også viktig.» – Roda

Samtlige av deltakerne som eier bolig påpeker viktigheten av barn og unges oppvekstmiljø, og hevder at dette har vært en viktig årsak for at de har tatt opp boliglån med renter. For deltakerne som ikke har tatt opp boliglån, har de et mer restriktivt syn når det gjelder tolkning av renter. To av intervjudeltakerne uttalte følgende om hvorfor de ikke har valgt å ta opp boliglån med renter:

«Det er haram (forbudt). Det er mange ting som er forbudt i Islam, men forbudet om renter er skrevet flere steder i koranen, og det gjør det mer alvorlig. Ellers så hadde det ikke blitt skrevet så mange ganger. Hvis jeg ikke husker feil, så er betaling med renter en av de største syndene man kan gjøre i Islam.» – Yasin

«Det er strengt oppgitt i koranen. Lovgivningen knyttet til renter er steng. Jeg har forsket på det litt på det selv, forhørt meg med lærde, både i Saudi Arabia, Egypt og Norge nå.» – Hamza

Alle intervjudeltakerne ser på renter som forbudt. Det er likevel ulike oppfatninger om unntak fra renteforbudet. For min del synes jeg det var hensiktsmessig med tanke på masteroppgaven, og få deltakernes oppfatninger om det finnes unntak fra renteforbudet. Samtlige av deltakerne uttrykker at unntak fra renteforbudet ikke kan tolkes ensidig. Flere poengterer at man må ta utgangspunkt i forholdene man lever i. Ord som «kontekst» og «avhengig av situasjon» presenteres av deltakerne. Noen av deltakerne som eier, uttrykker at Norge er et kristent land og at systemet er lagt opp til at folk skal eie sin egen bolig. Noen av deltakerne tar opp vanskelighetene for barnefamilier å leie. Fadumo kommenterer slik:

«Islam er ikke bare en linje og så følg denne, den har også åpninger hvis det finnes gode grunner. Jeg tok ikke lån til å kjøpe meg luksus. Det var for noe viktig behov. Jeg kjenner

mange somaliske familier som slet med å få leid og måtte gå til kommunen for å få hjelp til å skaffe bolig fordi mange ikke vil leie til somaliske familier.» – Fadumo

En annen deltaker hadde en oppfatning om at det ikke skulle være lett å ta boliglån, og at man må se an situasjon man befinner seg i. Yasin uttalte følgende:

«Det skal ikke være lett å få det. Man må se situasjon. Å spise svin er haram (ulovlig), men hvis du sulter, og det ikke er noe alternativ, så er det lov å spise. Sånn er det også med renter. Du kan ikke bare si det er unntak fordi vi bor i Norge.» - Yasin

Blant muslimer som har tatt boliglån med renter, er det flere som viser til en Europeisk Fatwa (domsavsigelse) når det hevdes at det er lov å ta boliglån under visse kriterier. I tilknytning masteroppgavens formål, var det nyttig å undersøke om intervjudeltakerne hadde hørt om denne i forbindelse med valget om å kjøpe bolig. Omtrent samtlige intervjudeltakerne hadde ikke hørt om denne Fatwaen. Det var kun én av deltakerne som kjente til fatwaen, og har brukt fatwaen som en referanse da vedkommende var i dialog med islamske lærde. Hamza uttalte følgende:

«Har brukt det som en kilde. Det er lærde som sier at det ikke er god nok forskning, og velger dermed å være nøytral på det. Og så er det noen som bortviser den, og sier at det ikke er i samsvar med den tradisjonelle læringen innenfor Islam. Og så er det noen som sier at den er rett. De kjenner til situasjonen i Europa, og alle muslimer faller under kategorien darrurah (nødvendighet).» - Hamza

Deltakeren påpeker at de somaliske lærde i Norge som har vært i opposisjon mot fatwaen, at det ikke foreligger noen sterke grunner for at man kan hevde at det å kjøpe bolig er nødvendig, siden det finnes alternativer som å leie. Deltakeren hevder at det finnes

somaliske religiøse autoriteter som gir en form for forhåndsgodkjenning. For å bli forhåndsgodkjent må personen som søker belyse hvorfor vedkommende anser det som nødvendig å kjøpe bolig. Deltakeren poengterer at det personer som har gått igjennom en lang prosess med utfordringer som kan få en slik forhåndsgodkjennelse. Vedkommende henviser til personer som har fått dette.

På spørsmålet mitt til deltakeren ovenfor om hvorfor somaliske religiøse autoriteter ikke støtter denne Fatwaen på lik linje som andre religiøse ledere i Norge, så er svaret at somaliske lærde er meget respekterte blant mange mennesker, og av denne grunn ikke vil ta et slikt ansvar fordi det kan gi store implikasjoner.

Å ta en beslutning om å ta eller ikke ta opp boliglån med renter medfører en prosess. I den sammenheng er jeg interessert i å vite om deltakernes beslutningsprosess.

«Vi bodde i en kommunal leilighet som vi var fornøyde med. Kommunen ba oss flytte ut fordi de skulle selge leiligheten. Mannen min og jeg ble irriterte over det. Men vi fikk tilbud om å kjøpe boligen av kommunen. Vi hadde ikke mye erfaring med boligmarkedet, men vi fikk hjelp av noen norske naboer med å søke lån i postbanken.» - Roda

«Det startet først og fremst med at det var vanskelig å få et stabilt boforhold. Da slo tanken min å kjøpe bolig. Og etterpå undersøkte jeg mulighetene med å kjøpe bolig. Så fant jeg veldig fort ut at jeg må spare en egenandel. Så det begynte jeg kjapt med å gjøre. Kom fort over BSU, som min bank tilbydde. Og fylte denne. Når jeg søkte boliglån, fikk jeg lavere enn det jeg søkte. Jeg hadde ingen andre som kunne hjelpe meg. Søkte derfor på Husbanken. Ble kalt inn til intervju og ble innvilget lån.» – Hassan

For deltakerne som ikke har valgt å ta opp boliglån med renter, så har omfanget i beslutningsprosessene vært varierende. En av deltakerne forhørt seg med folk i familien

og venner om det og ikke noe mer utover det, mens en annen deltaker har brukt mye og ressurser på å innhente råd og kunnskap om spørsmål knyttet til boliglånsrenter. Sistnevnte har gått til en somalisk religiøs leder for å få råd om sin egen situasjon, hvor vedkommende ikke er blitt anbefalt om å kjøpe bolig.

Til spørsmålet om intervjudeltakerne har endret holdning knyttet til boliglånsrenter, så svarer de fleste av intervjudeltakerne at de har gjort det. Av intervjudeltakerne som ikke svarer utelukkende ja til det, så har de i alle fall fått et mer nyansert syn på boliglånsrenter. To av deltakerne uttaler følgende:

«Ja, realitetene. Jeg husker at jeg sa at jeg aldri skulle ta et banklån med renter. Livssituasjonen, særlig nå med barn og flytting med barn, flere steder – det tvang meg til å finne et stabilt boforhold. Så meningen min er endret etter hvert.» – Hassan

«Det er mye. Som sagt situasjonen, konteksten har gjort at jeg har et mer nyansert, modent syn om det nå.» – Hamza

Deltakeren ovenfor medgir at han tidligere har hatt et meget snevert syn på hvorvidt det finnes unntaksbestemmelser fra renteforbudet. Deltakeren påpeker likevel at det ikke skal være et valg som man plutselig vet svar på. Han fremhever tålmodighet og at beslutninger må tas i visse rammer. Foreløpig har deltakeren ikke valgt å kjøpe bolig med renter, men vedkjenner at han er tvilende, og at han stadig vurderer å ta opp boliglån med renter.

6. Analyse

6.1 Boforhold

Fra intervjuene viser det seg at deltaktene har en god innsikt og forståelse av bolig- og leiemarkedet. Deltakerne uttrykker at ansvaret for å skaffe bolig er delt mellom innbyggere og det offentlige. De presenterer hovedsakelig at personer bør først finne et sted å bo selv, og om dette ikke er gjennomførbart, så må staten være tilgjengelig for å hjelpe innbyggere, slik at de får et tilfredsstillende botilbud. De presenterer at bolig- og leiemarkedet ikke klarer å tilfredsstillere behovene som eksisterer. Mye av det som presenteres av deltakerne viser å være i overensstemmelse med norsk boligsosialpolitikk, og viser at de forstår hovedlinjene i den norske boligpolitikken (Sørvoll, 2018). De uttrykker at boligmarkedet har blitt mye mer krevende de siste årene, og at dette ikke gjelder personer med lave inntekter. Videre anfører flere av deltakerne at det bør gjøres mer fra staten for å gjøre boligmarkedet mer inkluderende. Det må påpekes at alle intervjudeltakerne bor i Oslo-regionen, og at deres inntrykk kan understøttes. I kombinasjon av lav boligutbygging og høy befolkningsvekst, har boligprisene følgelig økt mye. (Turner & Wessel, 2019) konkluderer i en studie at avhengigheten markedsmekanismene og mangel på geografiske tilpasninger i boligsosialpolitikken, ikke løser effektiviteten i Oslo-regionens boligmarked. Forskerne peker også på at prisveksten som har vært høyere enn inntektsveksten, samt manglende tilgang på arv og støtte fra familie er faktorer som øker ulikheten. Dessuten har utviklingen i eierratene vært nedadgående siden 2015 (Revold & Arnesen 2021).

I en nylig studie ser (Mamre, 2021) på boligkjøpekraften til en representativ lokal førstegangskjøper. Fra studien framkommer det at en representativ førstegangskjøper i 2010 ville ha råd til ca. 39 prosent av solgte boliger i Oslo, er det tilsvarende ca. 3 prosent i 2019. Forskningen er tydelig på at boligmarkedet i byregionen er hardt presset, og underbygger dermed også uttrykkene fra intervjudeltakerne.

Som det framkommer i metodedelen, er det tre av deltakerne som er boligeiere, mens resterende antall er leietakere. Deltakerens vurdering av nåværende bosituasjon viser å ha en klar todeling. Fra svarene intervjudeltakerne gir, framkommer det at de som eier sin egen bolig er fornøyd med egen bosituasjon, mens de som leier er derimot misfornøyd. Deltakerne som er misfornøyde presenterer fortellinger som kort oppsummeres til at det er omstendigheter rundt pris, bokvalitet, utvalg og bomiljø som gjør at bosituasjonen deres er utfordrende. Etter 2. verdenskrig har ikke leiemarkedspolitikken vært et prioritert politikkområde (Sørvoll & Skog, 2021). Funnene som kommer frem fra intervjudeltakerne, viser å ha støtte i litteraturen. Husholdninger som leier opplever oftere mer ustabilitet, høye bostgifter, lave boligstandard og dårligere bomiljø enn personer som eier bolig (Normann, 2016; Sandlie, 2013). I en nylig levekårsundersøkelse fra SSB, fastlås at ca. 41 prosent av leiere i slutten av leie i 20-årene er lite fornøyde med boligen, mot 17 prosent av eiere i samme aldersgruppe (Revold og With, 2022).

I litteraturen finner man korrelasjon mellom personer som leier og personer som har levekårsproblemer og dårlig livskvalitet. Imidlertid bør det understrekes at personene i min studie som leier ikke er å befinne seg kategorien ovenfor. Som tidligere gjort rede for, skyldes det at de har tatt et valg om ikke å ta opp boliglån. Deltakerne som eier, i korte trekk, fremhever stabiliteten, tryggheten, miljø for barn og jobb som faktorer som gjør at bosituasjonen deres er bra. Resultatene står i stil med hva andre boligeiere oppgir i Norge (Revold et al., 2018).

Et interessant funn fra intervjuene er at intervjudeltakerne som leier, oppgir at de har fått en mer utfordrende bosituasjon i dag enn de hadde for fem år siden. Særlig en av deltakerne oppgir at det er flere forhold å ta hensyn til, siden livssituasjonen for deltakeren er blitt endret. Flexibiliteten er ikke hva den en gang var. Den andre deltakeren leide en hybel fra en Studentskipnad, og var fornøyd med tilbudet da vedkommende var student. Overgangen fra i studenttilværelsen til arbeidslivet, har dog medført utfordringer med tanke på å skaffe bolig. Deltakeren er imidlertid enslig, derved fleksibel. Til tross for dette har ikke deltakeren klart å tilpasse seg leiemarkedet i Oslo godt.

Som nevnt tidligere, har ikke bosituasjonen endret seg noe nevneverdig for to av deltakerne som eier, siden de bor på samme sted som for 5 år siden. Imidlertid er det en av deltakerne som har oppnådd sosial integrasjon, og dermed tilpasset seg eierlinja. For denne deltakeren har vedkommende gått fra lav boligstandard til høy boligstandard.

Botilfredsheten for denne deltakeren er blitt betraktelig bedre. I en nylig studie ser (Dyb, 2020) på tilfredshet og sosial integrasjon blant eiere og leietakere. Studien baserer seg på survey fra 2017 og utvalget bestod av personer som var leietakere og tilhørte lavinntekt i 2008. Supplert med registerdata viste studien at boligeierne var mest fornøyde og best sosialt integrerte sammenlignet med leietakere. Fra intervjuet er det lite som tyder på at deltakeren er blitt mer sosialt integrert, men deltakerens fortelling understøtter i alle fall forskerens funn om at boligeiere er mer fornøyde.

Deltakerne som eier bolig i dag, hadde på forhånd spart noe midler før de søkte boliglån for første gang. De fleste av disse deltakerne fikk ikke lånt nok penger hos de kommersielle bankene, og søkte dermed lån hos Husbanken og fikk innvilget lån til å kjøpe en tilfredsstillende bolig. En interessant bemerkning er at flere av disse menneskene som var i denne prosessen fikk hjelp av mennesker i sitt nettverk. Dette gjaldt også en av deltakerne som fikk lån hos en kommersiell bank. Det var enten kolleger, naboer eller øvrige mennesker i deres nettverk som i varierende grad hadde ytet støtte til deltakerne i låneprosessen. Mye av dette samsvarer med hva (Dyb, 2020) konkluderer i sin studie om at boligeiere har et større nettverk og større mulighet for å få hjelp.

De fleste av deltakerne som eier boligen sin er fornøyd og ønsker å fortsette å bo på samme sted. En av deltakerne oppgir likevel at vedkommende ønsker litt mer plass, og har begynt allerede å gjøre noen tilpasninger i livet sitt, slik som å ta seg førerkort til å kunne mulig flytte et sted som forbedrer boligsituasjonen. På den andre siden har vi deltakere som er leietakere, der deltakerne i sine svar om hva de tenker om framtidig bosituasjon, er tydelig på at de ønsker en forbedret bosituasjon. En av deltakerne her oppgir at vedkommende ønsker å kjøpe bolig en gang i framtiden.

Omtrent samtlige deltakere har en forbindelse til Somalia. Den var for noen sterk og for svak. Flere av deltakerne angir at det er aktuelt å bo, enten permanent eller midlertidig i Somalia. Likevel poengterer barnefamiliene at dette er mest aktuelt når barna er blitt voksne. Mange av svarene deltakerne kommer samsvarer med funnene (Skovgaard Nielsen et al., 2013) får om somalieres tilknytting til Somalia.

De fleste av deltakerne i utvalget har barn, og på spørsmål om valg av kriterier av bosted, så er svarene i den forbindelse farget av dette. Uavhengig om deltakerne eier eller leier, vektlegger deltakerne faktorer som trygghet, trivsel, bomiljø og skolemiljø for valg av bosted. Det bemerkes fra svarene at svært mange av deltakerne ikke er villig til å flytte på seg mye lengre for å kunne forbedre sin bosituasjon. Sosialt nettverk vektlegges høyt av deltakerne. Når man ser på somalieres bosettingsmønster kan funnene som er blitt gjort, understøttes i litteraturen. Somaliere bosetter seg sentralt, særlig der andre somaliere bor (Høydahl, 2013).

6.2 Religiøs identitet

Alle deltakerne har en sterk tilknytting til religionen sin. Deltakerne kan anses for å ha være praktiserende muslimer. Samtlige deltakere er medlem i et moskesamfunn, og har alle en eller annen for tilknytting til moskeen. Det gjelder ikke bare dem selv, men også barna, i form av de deltar på islamsk skole. Den sterke tilknyttingen deltakerne har til religionen sin viser å stemme med funnene i levekårsundersøkelsen (Vrålstad, 2017). Somaliere oppgir her at religionen har en stor betydning i livet.

Samtlige deltakere innhenter kunnskap fra den lokale moskeen, både direkte og indirekte. Ikke all kunnskap innhentes her ifra, men det gjøres i kombinasjon med andre kilder. Kilder som oppgis av deltakerne, er andre somaliske lærde i utlandet, engelsk-språklig islamske lærde, venner og familie. I situasjoner hvor deltakerne opplever en religiøs problemstilling,

som kan være av praktisk betydning, velger noen av deltakerne å gå til den lokale imamen for å innhente råd og svar på spørsmål. Bruken av dette viser å være varierende.

6.3 Islamsk finans og syn på boligrenter

Fra intervjuene viser det seg at de fleste av deltakerne ikke skjønner rekkevidden og dybden av islamsk finans. De fleste av deltakerne hadde en anelse om hva det var, og hadde hørt om ordet i en eller annen sammenheng, men som et konsept innen Islamsk økonomi var i de all hovedsak ukjent med. Det de fleste assosierte Islamsk finans med renteforbudet i islam, og forbundet det med at var et alternativ til konvensjonell finansiering. Disse funnene samsvarer med (Borchgrevink og Erdal, 2022), der deltakerne i studien viste å ha lite kjennskap til Islamsk finans. Til tross for at de fleste av deltakerne ikke er kjent med Islamsk finans som et konsept, har deltakerne allikevel en forståelse av hva økonomiske prinsipper er i Islam.

Det kom frem at deltakerne hadde pratet om Islamsk finans med mennesker i sine sosiale nettverk, herunder rentefrie lån. Samtalene har hovedsakelig gått ut på at der bør tilbys rentefrie lån. I denne sammenheng er det flere av deltakerne i disse samtalene pratet om at det bør etableres en Islamsk Bank, slik som er det i andre land i Europa.

Utløsende faktor for at flere av intervjuobjektene har valgt å ta opp boliglån med renter er å sikre bostabilitet. Felles for alle intervjudeltakerne som eier bolig, er at alle er deltakerne er foreldre. En rød linje i svarene fra deltakerne på spørsmålet om hvorfor de har valgt å vike fra renteforbudet, så er det å sikre bedre boforhold for barna sine. Barn og unges oppvekstvilkår er sentralt, men andre grunner som sparing blir nevnt av deltakerne. En erfaring jeg gjør meg, er at deltakerne ikke er så opphengte i å eie. Deltakerne kunne like godt vært leietakere, dersom vilkårene var til stede. Dette funnet samsvarer med funn gjort i en nordisk studie, der somaliske boligeiere hevder at boligeierskap ikke er en verdi i seg

selv, men er en pragmatisk tilnærming til å få en ønsket bosituasjon (Nielsen et al. 2013). Leiemarkedet har ikke vært et godt nok alternativ for deltakerne som eier, og på grunnlag av dette har de valgt å tilpasse seg systemet på tross av renteforbudet.

Deltakerne er kjent med renteforbudet i Islam. Likevel har deltakerne ulike tilnærminger på hvorvidt de finnes unntak fra dette forbudet. Bolig ses på et grunnleggende behov. Og i den sammenheng anvendes ordene «stabilitet» og «trygghet» for barna av boligeierne som gode grunner for at man kan ta boliglån med renter, siden det ikke finnes andre finansieringsalternativer. Muslimer som motsetter seg dette, mener unntaket er ganske klart spesifisert i koranen. Mange av funnene som gjort i denne masteroppgaven samsvarer med funn gjort i en nylig nordisk studie (Borchgrevink og Erdal, 2022).

En interessant bemerkning er at det var bare en av deltakerne som kjente til den Europeiske fatwaen, som gir muslimer adgang for europeiske muslimer å ta opp bolig under visse kriterier. Denne europeiske fatwaen har vært omdiskutert blant muslimske lærde i Europa, og enkelte har valgt å avise denne, heriblant somaliske og palestinske religiøse autoriteter (Borchgrevink og Erdal, 2022). Deltakere som har valgt å ta boliglån, har valgt å ta dette på fritt og selvstendig valg, og bryter den sosiale normen i det somaliske miljøet. En av deltakerne har oppgitt at flere norsk-somalier går til lokale imamer for å få godkjenning for å kunne ta opp boliglån. Terskelen for å få en slik godkjenning er imidlertid høy. Samme deltaker hevder at imamene har gått fra å være meget restriktive til mer pragmatisk, og en naturlig forklaring på dette kan være at leiemarkedet i storbyområdet har blitt tøffere med tiden.

Et annet interessant funn er at mange av deltakerne har fått et mer pragmatisk syn på renteforbudet. Flere av deltakerne har gått fra å ha et meget restriktivt syn på renteforbudet til et mer pragmatisk. En av deltakerne som har valgt ikke å ta opp boliglån medgir at han er tvilende, og vurderer sin bosituasjon stadig vekk.

Samtlige av deltakerne oppgir at det er tabubelagt å prate om boligkjøp med renter. Deltakere som eier bolig, er tause om at de er boligeiere. Jeg fikk ikke noe utfyllende svar på hvorfor det var slik. Studien av (Borchgrevink og Birkvad, 2021) henviser i sine funn at valget om å ta rentebærende boliglån kan føre til sosiale sanksjoner i det norsk-somaliske miljøet. Det er plausibelt at dette tabuet deltakerne hevder, kan ha sammenheng med det overnevnte.

7. Konklusjon

Denne studien har forsøkt å belyse om mangel på rentefrie lån er et hinder for norsk-somalierne å bli boligeiere. Med bakgrunn i det empiriske arbeidet, er det lite som tyder på at mangel på rentefrie lån er et hinder. Funn fra studien viser at flere norsk-somalierne har valgt å adaptere den norske eierlinjen til tross for at renteforbudet er et av de klareste forbudene i Islamsk lov. Tilpasningen skyldes at informantene har ønsket en bedre bosituasjon. Informantene har en sterk religiøs identitet og er aktive i sine moskesamfunn. Funn fra studien viser likevel at tilbøyeligheten for å avstå boligrenter er svakere hos informanter som er eldre. En plausibel forklaring kan være at barnefamilier har et sterkere behov for å ha stabile og trygge rammevilkår, og boligeierskap derved er beste løsning for å innfri dette. Et interessant funn studien er at informantene med årene har fått et mer nyansert syn på boliglånsrenter. Flere påpeker at renteforbudet ikke er kontekstuavhengig, og at valget om å avstå fra, eller følge renteforbudet følgelig må ses fra enkeltindividets situasjon. På bakgrunn av dette kan det tyde på at de eldre har fått akkumulert mer erfaring fra bolig- og leiemarkedet, og kan ha vært vektlagt sterkt i beslutningen om å avstå fra renteforbudet.

Videre kan det heller tyde på at det er sosioøkonomiske årsaker som ligger til grunn for at ikke flere norsk-somalierne ikke har blitt boligeiere. Flere forhold må være på plass for å kunne komme i posisjon til å kjøpe bolig. Boligmarkedet i Norge, særlig i Oslo-regionen har vært preget av høy prisvekst de siste årene, og det er et faktum at norsk-somalierne er overrepresentert nederst i inntektsfordelingen. Utlånsforskriften krav til gjeldsgrad,

betjeningsevne og belåningsgrad betinger at lånsøker har høy inntekt og nok oppsparte midler til å låne penger for å finansiere en bolig. Norsk-somalier flest, bor urbant og er følgelig ikke de eneste som opplever utfordringer med å bli boligeier. I 2019 hadde en representativ lokal førstegangskjøper i Oslo råd til å kjøpe ca. 3 prosent av solgte boliger i Oslo (Mamre, 2021). I tillegg hadde en sykepleier i 2021 råd til å kjøpe 1,7 prosent av alle boligene som ble solgt i Oslo (Eiendom Norge, 2022). Tatt utgangspunkt i at Islamsk finans hadde vært et lovlig alternativ for norsk-somalier, er det lite som tyder på at det ville vært flere norsk-somaliske boligeiere.

I studien kommer det tydelig frem at de fleste informantene har en begrenset forståelse av Islamsk finans som et konsept. Samtlige forbinder Islamsk finans med renteforbudet i Islam, og at det er et alternativ til konvensjonell finansiering. Innhold, produkter, og prinsipper vedrørende Islamsk finans, har de fleste lite kjennskap til.

8. Litteratur

- Andersen, E. (2019). *Fruktbarheten til innvandrerkvinner går ned*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/fruktbarheten-til-innvandrerkvinner-gar-ned>
- Andersson, L., Jakobsson, N., & Kotsadam, A. (2012). A Field Experiment of Discrimination in the Norwegian Housing Market: Gender, Class, and Ethnicity. *Land Economics*, 88(2), 233-240. <http://www.jstor.org/stable/23272579>
- Arnesen, K. P. (2020). *Innvandrere bor trangere*. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-bor-trangere>
- Bhala, R. (2013). Chapter 42 - Overview of Islamic Finance. In G. Caprio, D. W. Arner, T. Beck, C. W. Calomiris, L. Neal, & N. Veron (Eds.), *Handbook of Key Global Financial Markets, Institutions, and Infrastructure* (pp. 459-473). Academic Press. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/B978-0-12-397873-8.00039-6>
- Blom, S., & Henriksen, K. (2009). *Living Conditions Among Immigrants in Norway 2005/2006*
- Borchgrevink, K., & Birkvad, I. R. (2021). Religious norms and homeownership among Norwegian Muslim women. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 48(5), 1228-1245. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2021.1965866>
- Borchgrevink, K., & Erdal, B. M. (2022). The Necessity of Taking a Loan, and the Necessity of Not Doing So: Islamic Finance among Muslim Minorities in Denmark and Norway. *Nordic Journal of Religion and Society*, 34(2), 117-129. <https://doi.org/10.18261/njrs.34.2.4>
- Brekke, I., & Rogstad, J. (2011). Godt gift? Betydningen av ektefellens landbakgrunn for kvinnelige etterkommeres arbeidsdeltakelse. *Søkelys på arbeidslivet*, 28(1-02), 107-123. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-7989-2011-01-02-07>
- Brekke, T. (2016). *Islamsk finans i Norge*. <https://civita.no/notat/nr-26-2016-islamsk-finans-i-norge/>
- Brekke, T. (2018). Halal Money: Financial inclusion and demand for Islamic banking in Norway. *Research & Politics*, 5(1), 2053168018757624. <https://doi.org/10.1177/2053168018757624>
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. Oxford University Press.
- Bryman, A., & Bell, E. (2011). *Business research methods*. Oxford University Press.
- Caeiro, A. (2004). The social construction of Sharī'a: bank interest, home purchase, and islamic norms in the west. *Die Welt des Islams*, 351-375.
- Dahl, S. E., & Lima, I. (2021). *Utviklingen i sosialhjelp fra 2010 til 2020*. https://arbeidogvelferd.nav.no/journal/2021/3/m-9691/Utviklingen_i_sosialhjelp_fra_2010_til_2020#m-9796
- Dahlum, S. (2021). Validitet. In: Store norske leksikon.
- Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L. F., & Randall, D. (2013). Islamic Finance and Financial Inclusion: Measuring Use of and Demand for Formal Financial Services Among Muslim Adults. *World Bank Policy Research Working Paper Series*.
- Departementene. (2014). Bolig for velferd. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/boby/nasjonal_strategi_boligsosialt_arbeid.pdf
- Dyb, E. (2020). Lykken ved å eie sin bolig. *Tidsskrift for boligforskning*, 3(1), 32-50. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2020-01-03>
- Eiendom Norge. (2022). *Sykepleierindeksen H2 2021*. <https://eiendommenorge.no/aktuelt/blogg/sykepleierindeksen-h2-2021>
- El-Hawary, D., Grais, W., & Iqbal, Z. (2004). *Regulating Islamic Financial Institutions: The Nature of the Regulated* [doi:10.1596/1813-9450-3227]. The World Bank. <https://doi.org/doi:10.1596/1813-9450-3227>

- Epland, J., & Normann, M. T. (2021). *115 000 barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt*. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/115-000-barn-i-husholdninger-med-vedvarende-lavinntekt>
- Epland, J., Normann, M. T., & (2019). *Flere barn med vedvarende lave husholdningsinntekter*. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/flere-barn-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>
- FOUNDATIONS, O. S. (2013). *Somalis in Oslo*. https://www.opensocietyfoundations.org/uploads/2034836b-bcce-4672-8c6d-d482a2a04a17/somalis-oslo-20131210_0.pdf
- Ghozlan, B. (2003). *Renter og lån*. <https://www.islam.no/faq/details/85>
- Gundel, J. (2002). The Migration–Development Nexus: Somalia Case Study. *International Migration*, 40(5), 255-281. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1468-2435.00219>
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet : en innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Cappelen Damm Akademisk.
- Hansen, J. S., & Leraand, D. (2022). *Somalia*. <https://snl.no/Somalia>
- Hassan, A., & Mollah, S. (2018). *Islamic Finance: Ethical Underpinnings, Products, and Institutions*. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-91295-0>
- Høydahl, E. (2012). *Flyktninger flytter mindre enn før, men mange vil til Oslo*. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/flyktninger-flytter-mindre-enn-for-men-mange-vil-til-oslo>
- Høydahl, E. (2013). Innvandrere i bygd og by. *Samfunnsspeilet*, 2/2013. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/innvandrere-i-bygd-og-by>
- Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2011). *An introduction to Islamic finance: Theory and practice* (Vol. 687). John Wiley & Sons.
- Johannessen, A., Kristoffersen, L., & Tuft, A. P. (2011). *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Abstrakt forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju 3.utgave*. Gyldendal akademisk.
- Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016). Sample Size in Qualitative Interview Studies: Guided by Information Power. *Qual Health Res*, 26(13), 1753-1760. <https://doi.org/10.1177/1049732315617444>
- Mamre, O. M. (2021). Boligkjøpekraften til en representativ lokal førstegangskjøper. *Tidsskrift for boligforskning*, 4(1), 7-27. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2021-01-02>
- Mensah, J., & Williams, C. (2013). Ghanaian and Somali Immigrants in Toronto's Rental Market: A Comparative Cultural Perspective of Housing Issues and Coping Strategies. *Canadian Ethnic Studies*, 45, 115-141. <https://doi.org/10.1353/ces.2013.0013>
- Normann, M. T. (2016). *EIERE OG LEIERE PÅ BOLIGMARKEDET, FORSKJELLER I BOLIGSTANDARD OG BOMILJØ*:
Dårligere boforhold for leiere enn for eiere. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/darligere-boforhold-for-leiere-enn-for-eiere>
- Normann, M. T. (2021). *Barna som vokser opp i lavinntekt*. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/barna-som-vokser-opp-i-lavinntekt>
- NOU 2011: 15. (2011). *Rom for alle — En sosial boligpolitikk for framtiden*. Retrieved from <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2011-15/id650426/>
- Olsen, B., & Askvik, T. (2021). *Flyktninger i og utenfor arbeidsmarkedet 2019*. <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/attachment/444135?ts=17738ef5528>
- Olsen, H. (2003). Kvalitative analyser og kvalitetssikring: Tendenser i engelsksproget og skandinavisk metodelitteratur / Ensuring "qualitative quality": Tendencies in English and Scandinavian qualitative methodology literature. *Sociologisk Forskning*, 40(1), 68-103. <http://www.jstor.org/stable/20853292>

- Revolv, K. M., & Arnesen, K. P. (2021). *Andelen leietakere øker*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/andelen-leietakere-oker>
- Revolv, K. M., Sandvik, L., & With, L. M. (2018). *Bolig og boforhold - for befolkningen og utsatte grupper*. <http://hdl.handle.net/11250/2499062>
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ*. Fagbokforlaget.
- Sandlie, C. H. G., Skevik Anne. (2013). *Bolig og levekår i Norge 2012* (NOVA Rapport 14/13, Issue).
<https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/20.500.12199/5068>
- sentralbyrå, S. (2022a). *Boforhold, registerbasert*. <https://www.ssb.no/statbank/table/11084/>
- sentralbyrå, S. (2022). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*.
<https://www.ssb.no/statbank/table/09817/>
- sentralbyrå, S. (2022b). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre (botid)*.
<https://www.ssb.no/statbank/table/10598/>
- Silverman, D. (2015). *Interpreting Qualitative Data*. SAGE Publications Ltd.
- Skovgaard Nielsen, R., Holmqvist, E., Dhalmann, H., & Sørholt, S. (2013). The Interaction of Local Context and Cultural Background: Somalis' Perceived Possibilities in Nordic Capitals' Housing Markets. *Housing Studies*, 30, 1-20. <https://doi.org/10.1080/02673037.2014.973386>
- Sørholt, S. (2001). ETHNIC MINORITY GROUPS AND STRATEGIES IN THE HOUSING MARKET IN OSLO. *European Journal of Housing Policy*, 1(3), 337-355.
<https://doi.org/10.1080/14616710110091536>
- Sørholt, S. (2007). *Gjennom nåløyet - en sammenligning av tilpasninger til boligmarkedet blant hushold med pakistansk, tamilsk og somalisk bakgrunn*.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/5706>
- Sørholt, S., & Astrup, K. (2009). *Etniske minoriteter og forskjellsbehandling i leiemarkedet*.
<https://hdl.handle.net/20.500.12199/5615>
- Sørvoll, J. (2018). Forskningen på boligsosiale virkemidler rettet mot vanskeligstilte på boligmarkedet i Norge 2005–2018. *Tidsskrift for boligforskning*, 1(1), 45-66.
<https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2018-01-04>
- Sørvoll, J., & Skog, H. I. L. (2021). Gode intensjoner, men mange ubesvarte spørsmål. En kommentar til Alle trenger et trygt hjem: Nasjonal strategi for den sosiale boligpolitikken 2021–2024. *Tidsskrift for boligforskning*, 4(2), 146-156. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-5988-2021-02-04>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder*. Fagbokforlaget.
- Torrestrud, T. (2021). *Halvparten av dem som mottar sosialhjelp er født i utlandet*.
<https://www.nrk.no/norge/halvparten-av-dem-som-mottar-sosialhjelp-er-fodt-i-utlandet-1.15739293>
- Turner, L., & Wessel, T. (2019). Housing market filtering in the Oslo region: pro-market housing policies in a Nordic welfare-state context. *International Journal of Housing Policy*, 19, 1-26.
<https://doi.org/10.1080/19491247.2018.1540740>
- Usmani, T. M. M. (2002). *An Introduction to Islamic Finance*
 Kluwer Law International
- Vogt, K. (2021). Fiqh. In: Store norske leksikon.
- Vrålstad, S. (2017). Levekår blant innvandrere i Norge 2016. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levekar-blant-innvandrere-i-norge-2016>
- Aaberge, R., & Stubhaug E., M. (2018). *Formuesulikheten øker*. <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/formuesulikheten-oker>
- AAOIFI. (2017). Shari`ah Standars. In. AAOIFI: Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions, .

9. Vedlegg

Intervjuguide

Informasjon om intervjuobjektets bakgrunn:

Kan du fortelle litt om deg selv?

- Har du norsk statsborgerskap?
- Hva er ditt fødeland?
- Hvor lang botid har du i Norge?
- Hvilket år er du født?
- Hva er din nåværende sivilstatus?
- Har du barn – og i så fall hvor mange barn?

1. Boforhold og utdanning- og yrkessituasjon

DEL 1: Bakgrunn om intervjuobjektets bo, utdanning- og yrkessituasjon

- Hva er din nåværende yrkessituasjon?
- Jobber du heltid?
- Hva er din høyeste fullførte utdanning
- Hvor er du bosatt?
- Eier du og/eller din ektefelle/ samboer boligen du bor i?
- Hvordan finansierte du din bolig?
- Leier du boligen du bor i?
- Mottar du noe form for økonomisk støtte fra offentlige myndigheter til å dekke boutgifter?
- Er du blitt tilbudt av det offentlige om å søke startlån?
- Har du et ønsket mål om å kjøpe bolig?
- Sparer du penger til å kjøpe bolig?
- Hvor mange ganger har du flyttet de siste 10 årene?

DEL 2: Spørsmål om boforhold

- I hvilken grad mener du at det er ditt eget (innbyggers) ansvar å skaffe bolig?
- Hvordan vil du vurdere det offentliges ansvar å skaffe bolig for innbyggere?
- Hvordan vil beskrive din nåværende bosituasjon?
- Hvordan vil du beskrive din egen bosituasjon for 5 år siden?
- Føler du at du din bosituasjon i dag er bedre enn for 5 år siden?
- Hva er annerledes nå enn for 5 år siden?
- Gjorde du noen konkrete valg/tiltak/grep for noen år siden, som gjør at bosituasjonen din er som den er i dag?

- Sett tilbake i tid, er det noe du tenker du kunne gjøre annerledes for å bedre bosituasjonen din i dag?
- Gitt hvordan livssituasjonen din er nå – hva tenker du om din bosituasjon om 5 år?
- Vil du fortsette å eie/leie i området du fortsatt bor i dag?
- Er du villig til å flytte lengre unna ditt sosiale nettverk for å bedre din bosituasjon, enten det måtte gjelde det å leie/eie en bolig?
- Hvilke kriterier/betingelser/vilkår kan du ikke kompromisere/ ikke endre / ikke gi slipp på når du skal endre bosituasjon?
- Er det aktuelt for deg å flytte og dermed kjøpe/leie bolig i utlandet (Somalia)?

2. Religiøs identitet og forhold tilknyttet dette

- Hvor viktig er Islam for deg?
- Er du medlem/tilknyttet et moskesamfunn?
- Hvordan vil du beskrive din tilknytting til moskeen?
- Hvor ofte er du i moskeen?
- Hvor innhenter du informasjon/kunnskap om Islam?
- Hvor/hvem søker du råd hos hvis du søker svar på en religiøs problemstilling?

3. Forhold tilknyttet islamsk finans og boligrenter

- Kjenner du til Islamsk finans?
- Hvilke ord/assosiasjoner/ dukker opp hos deg når du hører Islamsk finans?
- Er islamsk finans noe du diskuterer og prater om med andre mennesker i ditt sosiale nettverk?
- Har du mennesker i ditt sosiale nettverk som tatt opp boliglån med renter?
- Du nevnte tidligere i samtalen at du leier boligen du bor i. Er mangel på boliglån uten bankrente (riba) en årsak for at du ikke har valgt å kjøpe bolig?
- Du nevnte tidligere i samtalen at du eier boligen du bor i. Hva var de viktigste årsakene for at du valgte å ta opp et boliglån?
- Kan du beskrive prosessen før valget om å ta opp/ikke ta opp et boliglån?
- Enkelte muslimer har valgt å ta opp boliglån med renter (riba), og begrunner dette med ulike årsaker. Ser du unntak fra forbudet, eller fremstår forbudet absolutt for deg?
- Hvis du ser tilbake 10-15 år, er det noe som har endret din holdning til boliglånsrenter i dag?
- Er det familiesituasjon, jobbsituasjon og/eller boforhold (flyttefrekvens) som ble vurdert i denne sammenheng?
- Var det andre vurderinger utover dette som har vært avgjørende for din beslutning om å ta opp lån?
- Lette du etter rentefrie lån?
- Konsulterte du med andre mennesker utover egen familie og mennesker med somaliskbakgrunn om å ta opp et boliglån?
- Har du opplevd endring i atferd, oppførsel, væremåte og holdninger fra mennesker i ditt sosiale nettverk som følge av at du har valgt å opp et boliglån?

-Dersom rentefrie lån var tilgjengelig, og det ville ha kostet mer enn å ha et konvensjonelt lån med renter, ville du ha byttet?

Avslutningsspørsmål

-Er det noe mer du vil fortelle om som jeg ikke har spurt deg om?

-Er det noe mer du vil legge til av opplysninger på spørsmålene jeg har stilt deg?

-Er det noe du har sagt du ikke vil at jeg skal inkludere?

-Har du noen spørsmål til meg?

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway